

BILAG

UTEN NUMMERERING

(kan delvis tilhøre manuset hvor det mangler noe sider)

Manus med ukjent
forfatter (siden 63-169)
+ 20 ikke nummererte vedlegg.

Omhandler tiden fra 9. april til 20. juni 1940.
(også litt fra London-tiden)
(Siden 101, 102, 103 mangler)

~~115556~~

PANIKKDAGEN

Oslo, 10. april 1940

I formiddagstimene denne dagen går der vil-
le rykter i byen. Det fortelles bl.a. at 500 engelske bom-
befly vil komme og legge byen i aske. Samtidig vil en en-
gelsk ~~siste~~ ^{skole} beskytte Oslo fra fjorden. Byen må være rømmet
innen klokken 12. De som enda måtte være igjen, vil bli
drept.

Hvor kommer disse ryktene fra? Det sies at
de skal skrive sig fra den engelske og svenske kringkasting.
Men ingen har hørt noe selv.

Idag vet man helt sikkert at disse ryktene
hverken stammer fra den engelske eller den svenske kring-
kasting. Idag vet man at disse ryktene kom fra et sted som
blandt andre opgaver har den å skride inn overfor spredning
av rykter: fra politikammeret nemlig.

Det er politiets chef som har funnet på det
hele. Han sørger også for at ryktene blir spredt. Fra alle
apparater blir der telefonert, - til offentlige kontorer,
banker, varemagasiner og restauranter - med opfordring om
å gi folkene fri og sende dem ut av byen. Politifolk løper
fra hus til hus med den samme opfordring om å komme sig
vekk. De kommer også med hemmelighetsfulle antydninger.

Forvirringen er grenseløs. da sirene klokken
10.45 sender sine ~~skrekkelige~~ ^{ulykkelige} ul utover byen. Dette er og-
så et trick fra politichefen.

Mennene i det sivile luftvern inntar sine
poster. De stiller sig op ved gatehjørnene. De har grønne
armbind og stålhjelm på hodet, og befolkningen sier til sig
selv: ~~Dette~~ ^{Her, dette} er nok ikke noe løst rykte! Det hele ser slik
ut at englenderne vil være her om en time.

Folk vet ikke riktig hva de skal gjøre.
Skal de forlate Oslo eller søke tilflukt i kjelleren? Mang-
er kommet op fra kjelleren og står rådville ute på gaten.
Nede i kjellerne hersker en nervøsitet uten like. Folk
spør hverandre om kjelleren er sikker nok til å tåle bom-

Paradementet fra krigsskib. De vet ikke hvad de skal gjøre. Omsider går de ut på gaten.

På Carl Johans gate merker man først at noe i retning av panikk er under utvikling. Funksjonærer har forlatt kontorene sine eller forretningslokalene. Det samme gjelder offentlige kontorer. Til gjengjeld er gatene fulle av mennesker som ikke vet hvor de skal gjøre av sig. De slutter sig til de andre. Det blir til en hel strøm som river alt med sig. Den finner veien gjennom byens forstede og ut i omegnen. Det er en hel hovedstad som befinner sig på vandring. Og strømmen vokser som en elv i sneløsningen. Verre og verre blir det,- til slutt er det en hodeløs flukt.

Byens kommunikasjonsmidler ^{er} overfylte. Trikkene stanser forøvrig ikke lenger ved holdeplassene,- de kjører forbi og kommer ikke tilbake. Ingen drøsjer få tak i. De siste som var fikk store summer for å kjøre. Folk styrter sig over private biler. I små biler som er ^{bevæget på} ~~lestet for~~ maximum fire personer, trenger det dobbelte antall eller mere sig sammen. Noen tar plass på kjølerne og hvor de ellers kan komme til.

Lastebiler blir stanset på åpen gate. En ~~Ø~~ kjører blev tvunget til å fjerne tønnene og ta med folk i steden. Mengden stormer vognen og kjører avsted. Det spiller ingen rolle hvad slags bil det er. Folk har bare en eneste tanke i hodet: å komme sig vekk, ut av byen!

En uhyggelig episode fant sted ved halv ~~10~~ tiden ved Vaterlands bro. ~~Det~~ ^{Den} menneskemassen som hadde samlet sig på trikkeholdeplassen der stanset en likvogn som var på vei inn til byen. Kisten blev uten videre ^{lempet ned} ~~slått~~ på gaten og mengden ^{tok plass på bilen} ~~hoppet på den~~ i steden. Likvognen snudde og tok retning ut av byen.

Alle gjengse regler og alle lover ^{synes} ~~synes~~ å være ophevet. Folk tar den første den beste motorsykkel som står ute på gaten og kjører vekk. En god del privatbiler lider samme skjebne.

Antallet av trafikkulykker denne dagen er like så høit som tallet for et halvt år tidligere. Folks nervøsitet grenser til det ^{utrolige} ~~urolige~~. Der forekommer både

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014
døde og sårede.

På Carl Johan står en forlatt bilbuss. En mann setter sig ved rattet og fingerer en stund ved apparat tavlen. Så river han døren op og skriker ut:

- Stig inn, stig inn, - kjærra går videre!

På et øieblikk er bussen helt **fylt**.

Nesten alle forretninger og restauranter er stengt. "Grand" stengte dørene klokken 11. Det store lokalet bærer alle spor av et hodeløst opbrudd. Gjester har latt halvspiste egg bli stående igjen. Mange har glemt forskjellige ting hørende til sin garderobe. Bord og stoler er veltet over ende. En god del stakk avsted uten å betale **regningen**.

Som det er i byens sentrum, slik er det i alle forstedene også. Menneskene har bare en tanke i hodet: å komme sig unna! De laster hvad de kan få med sig på syklene sine. Noen er så omtenkssomme at de pakker sine mest verdifulle ting i koffertar og tar dem med sig.

Mødre leter efter barna sine, gamle menneske bryter helt sammen. Der høres hysteriske skrik, gråt og jammer. Folk rives over ende på gaten.

Alt snues op ned. Det var ikke mange mennesker som beholdt fatningen denne dagen. Massen betrakter disse få som gale, ikke ved sine fulle fem. Det hender at folk som vil bli igjen i byen blir stanset på åpen gate og med makt tatt med i bilene.

Klokken 12 lyder signalet: faren over! Men ved dette klokkeslett er Oslo en utdød by. Forretninger, kaféer, restauranter stengt. Beskadigede kjøretøier står igjen her og der. Tallet på de ~~flyktede~~ som er flyktet fra byen blir satt til over to hundre tusen.

All trafikk er ophørt, - det er bare bilene til den tyske Wehrmacht som brummer gjennom byen. Det første troppeskibet har lagt til nede ved havnen. De tyske soldatene går i små grupper gjennom byens gater og betrakter en by uten innbyggere.

Ja, hvor er det blitt av dem? De er dratt av sted til skogs i alle retninger, fremfor alt nordover. Det vrimler av Oslo-folk i Nordmarka. Maridalen er en eneste stor bilplass.

NATTEN EFTER.....

Verre enn panikken er det som skjedde etter på. Tusener på tusener av mennesker streifer omkring i skogene og vet ikke hvor de skal søke ly for natten. Alle hoteller utenfor byen er jo forlengst overfylt. Ikke en seng å opdrive. Knappt blir det med mat også. I skynningen har de fleste bare tenkt på sølvtøiet sitt, på familiepapirer og gamle brev, - bare ikke på mat.

Villaene rundt omkring får fullt belegg, enten eierne vil det eller ei. Hytter blir brutt op. ^{opstakete} Tett sammenpakket står ¹⁹⁴⁰ mennesker ^{der} i de små rommene. Det er knapt nok en sitteplass, for ikke å snakke om sengeplass. Småbarn skriker, gamle mennesker ^{størst} stønner. ^{størst} Kaldt er det også. Ute faller der våt sne.

Tusenvis ^{as} mennesker får ikke tak over hodet denne natten. Har de noe å bre over sig, legger de sig i sneen under trærne. Men det er ikke alle som har noe å legge over sig. De streifer målløst omkring som hvileløse spøkelser, frysende og sultne.

Om eftermiddagen hadde Røde Kors sendt tranportable kjøkkener ut i skogene omkring byen. Det hjalp jo noe, men disse vognene kunde ^{naturlig} ikke komme frem over alt.

Siden middag har Kringkastingen med korte mellomrom sendt ut en beroligende meddelelse. "Disse rykterne er oplagt vrøvl og løgn. Befolkningen har ingen grunn til å rømme byen..." Senere kommer opfordringer i radioen om å vende tilbake til byen. Det gjelder særlig dem som er knyttet til livsviktige bedrifter, - sporvei, jernbane, telegraf, telefon o.s.v. Men i skogene er der jo ikke opstillet radioapparater. Det er meget få som får høre hva der blir sagt, og det varer en god stund før opfordringen kommer frem til rette vedkommende.

Utpå kvelden kommer en god del hjem igjen, de har fått nok av livet utenfor byen. Noen sporvogn og drosjebiler kommer i gang. Hele natten igjennem kommer større og mindre grupper av folk tilbake til byen.

Men det er ikke alle som kommer tilbake på

samme vis som de flyktet. Familiemedlemmer er kommet fra hverandre. Mange barn vender tilbake uten moren. Og mange ~~spør~~ ^{1 ma 6004} strøk med denne natten. Og for hvert enkelt betyr det mange tårer og ^{myg} hjertesorg...

Mange drog så langt avsted at de blev innviklet i de krigshandlinger som fant sted de følgende dager nord for Oslo.

Konen til en norsk diplomat var så uheldig å komme inn i kampsonen oppe ved Skeikampen. Hun hadde to småbarn med sig. I to dager streifet hun rådvill omkring i terrenget mellom ^{de skredete partier.} ~~de skredete partier.~~ Konen til en norsk jurist kom ^{op} ~~sk~~ i gatekampene i Hønefoss. Hun var høist fruktsommelig. I en liten hytte i Nordmarka fødte en ung kvinne et barn.

Det kunde berettes om hundrevis av lignende tilfeller, som ikke er mindre dramatiske.

En god del blev avskåret fra å vende tilbake. De måtte vente i uke-, ja noen i månedsvis, før de kunde reise hjem igjen. Kringkastingen i Oslo opprettet en egen informasjonsavdeling. Dens oppgave bestod i å gi opplysninger til familiemedlemmer som var kommet fra hverandre.

Ja, dette var litt om panikkdagen, - den såkalte panikkdagen den 10. april 1940.

Dagen før hadde der dukket op tyske fly over byen. Der blev avfyrt en del skudd. Ja, der falt sogar et par bomber. Men mange mennesker stod interessert oppe på hustakene og ^{betrakket} ~~så på~~ skuespillet gjennom kikkerter. Byens befolkning forholdt sig rolig.

Men den 10. april blir der utspreddt et rykte i den samme byen. Der faller ^{ingen} ~~ikke noe~~ skudd, heller ingen bombe. Der ^{spes} ~~spes~~ bare et idiotisk rykte, - et rykte som motsier sig selv. Og dette er nok til at to hundre mennesker ^{faller} ~~tap~~ tapet hodet. De styrter avsted i vill panikk.

Det kan være umaken verd å anstille visse betraktninger over massepsykologien i denne forbindelse.

OPBRUDD FRA OSLO

- - - - -

Oslo, 10. april 1940

Siden tidlig om morgenen har en bil, en mørkeblå Horch med nummer A.25, stått utenfor huset til den tyske legasjon. Det er den tyske ministers bil.

Chaufføren hadde fått ordre om å ha bilen ferdig tidlig om morgenen. Nu nærmer den sig 10. Men chaufføren kjenner godt til hvordan det forholder sig i diplomatiet: alt går bestandig anderledes enn man tror. I siste minutt innløper der telegrammer som skal dechifres, - snart er det det ene, snart det andre.

Chaufføren er godt inne i det hele. Han har tjenestgjort i Oslo i 20 år. Og dr. Bräuer, som han nu kjører for, er den sjette i rekken av chefer hans.

Like før klokken 10 kommer dr. Bräuer. Det er lett å se at han er overanstrengt og dødsens trett. Han er ledsaget av en ung dame. Chaufføren kjenner henne igjen, - det er fru Spiller, konen til den tyske flyattaché,

- Hamar, Elverum, sier ministeren.

Bilen ^{ikke til bruk} ~~kjører~~ ^{brøyte} avsted. Ferden går opover Trondhjemsveien, hvor en strøm av flyktninger haster avsted. Oslo har sin panikkdag. De kommer ut på landeveien, hvor der fremdeles ligger sne. Veien er usigelig sølet. Og gang på gang må de forbi kjøretøier med flyktninger i.

Inne i bilen blir der ikke ytret et ord. Fru Spiller imøteser med bange anelser gjensynet med sin mann. Hun har hørt at han skal være ^{hardt} alvorlig, meget ^{hardt} alvorlig såret.

Ministeren kaster alvorlige blikk ut på veien.

Efter en halv times kjørsel blir det en stans. Norske infanterister, med geværet i anlegg, står ute på veien. Dr. Bräuer vil legitimere sig, men det viser sig at vaktposten allerede er blitt underrettet om ministerens komme.

I Hamar stiger fru Spiller ut av bilen. Hennes mann er blitt bragt på sykehuset der om natten. Det blir et bittert gjensyn. Kaptein Spiller er død.

I mellemtiden er den tyske ministers bil kommet et godt stykke videre på veien til Elverum. Alt i ett dukker der vaktposter op. Syv kilometer fra Elverum stanser bilen foran den store sperringen ved Midtskogen. Den kan ikke komme lengere. Det var her sammenstøtet fant sted i går.

På den andre siden av sperringen venter en offiser på ministeren. Dr. Bräuer stiger inn i den norske bilen og kjører videre i retning av Elverum....

~~BADE KONGEN HADDE VÆRE EN RONGE!~~

Elverum.

Her er alle forberedelser truffet til forhandlingene. Kongen er kommet til byen fra Nybergsund. Utenriksminister Koht er også til stede, og sammen med ham er herrene Lykke, Mowinckel og Sundby.

Også general Ruge har fått ordre om å innfinne sig på folkehøiskolen i Elverum. Han er ikke i det aller beste humør. Helt til siste øieblikk har han opholdt sig på Terningmoen og arbeidet feberaktig med mobiliseringen. En offiser liker jo ikke å forlate arbeidet under en mobilisering. Nu sitter han her med disse politikere ~~her~~ i et lite rom i Elverum og begriper ikke hva ~~det~~ skal være godt for.

- Jeg skjønner absolutt ikke hvorfor jeg er blitt hentet hit, sier han høist unådig. - Her sitter jeg uvirksom og kaster tiden bort.

- Vi hadde nyttigere ting å foreta oss alle sammen.

- Men dere er politikere. Det er ikke jeg.

- Men De er soldat, sier Koht, og dertil en soldat som vil kjempe.

- Hvis jeg har oppfattet saken riktig, så er det temaet fred som skal behandles her.

- Det er riktig nok, sier Koht med et smil som er fullt av antydninger.

Ruge har skjont hva det gjelder og sier

*ikke noe,
ingen ting.*

Klokken 2.40 kommer der telefonisk beskjed fra sperringen ved Minnesund at minister Bräuer har fått passere, og at han nu er under veis til Elverum.

Ikke lenge efter stanser bilen med ministeren utenfor folkehøiskolen. En embedsmann i utenriksdepartementet mottar dr. Bräuer og ledsager ham inn i det lille rommet.

Like efter blir der meldt:

- Hans Majestet ber Dem tre inn.

Dr. Bräuer er meget forbløffet over å måtte konstatere at Hans Majestet er omgitt av en hel forsamling. Han hadde uttrykkelig bedt om en samtale under fire øier. Men her er der en hel masse øine. Ministeren befinner sig overfor en hel front. I midten står kongens slanke, men noe svakelige skikkelse, videre får han øie på Koht der og så tre ansikter som er ham ukjent: det er Lykkes, Mowinckel og Sundbys.

Dr. Bräuer gjør en høining i retning av gruppen. Han ser hver av de fem inn i ~~øiet~~^{øinene}. Det ser ut som om han lar blikket dvele særlig betydningsfullt på Norges utenriksminister. Koht er jo mannen som dagen før hadde avslått fredstilbudet oppe på Viktoria Terrasse.

- Deres Majestet, sier dr. Bräuer, jeg kommer her med et budskap som er bestemt til kongen personlig. Jeg ber derfor om at det ikke blir tatt mig ille op når jeg legger vekt på å kunne få overrekke dette budskap til Deres Majestet personlig.

De fleste av de tilstedeværende ser nokså forlegne ut. Alle uten kongen selv synes å ha forstått. Men Koht lar sig ikke så lett slå av marken.

- Hans Majestet har uttalt ønsket om at de personer De ser foran Dem her er til stede under samtalen.

- Av hensyn til fredens sak, svarer dr. Bräuer den sak som det ligger mig på hjerte å tjene, tror jeg det vilde være best om jeg fikk anledning til å tale med kongen alene.

Nu synes det også å være gått et lys op for kongen. Litt usikker ser han sig om efter hjelpemannskapet sitt. Vil de forlate rommet? Vil de la ham være alene?

Nordmennene veksler noen ord med dempet stemme. Så trekker de sig tilbake, bare kongen blir igjen.

Nu står de to herrer overfor hverandre: den norske kongen og det tyske rikets minister i Norge. To menn som har mulighet for å oprettholde freden.

Der hengår et par sekunder, - ingen av de to sier noe. Det er som om verdenshistorien et øieblikk holde pusten.

Så begynner dr. Bräuer å tale. Han legger det tyske budskap frem. Han fremhever på nytt at Tyskland ikke er kommet som fiende. Det tyske rike har påtatt sig å sikre landets nøytralitet, - den nøytraliteten som Norge selv ikke var i stand til å beskytte. Det har imidlertid vist sig at den nuværende regjering ikke er rede til og ikke er i stand til å vise forståelse for Tysklands stilling. Tyskland ser sig derfor nødsaget til å forlange innsett en ny regjering, - en regjering, som ikke på forhånd er fiendtlig innstilt overfor Tyskland, men som dermot vil vær en garanti for et vennskapelig, forståelsesfullt forhold mellem Tyskland og Norge. En slik regjering eksisterer allerede. Det kreves bare at kongen anerkjenner den regjeringen som Quisling har ~~utvalgt~~^{dannet}. Muligheten for endringer med hensyn til regjeringens sammensetning står helt åpen...

Da dr. Bräuer er ferdig med sitt foredrag, ser han ansiktet til en trett og gammel mann foran sig. Han kunde like gjerne ha meddelt sitt budskap gjennom et åpent vindu.

Det kongen anfører er svaret til en statens embedsmann som gjerne vil kvitte sig med en vanskelig sak ved å erklære sig inkompetent.

- Deres Ekssellense, sier kong Håkon, jeg har med opmerksomhet påhørt hvad De har sagt. Jeg må imidlertid meddele Dem at det her dreier sig om ting som jeg ikke kan avgjøre alene. Efter vår forfatning er kongen i Norge ikke det man ellers forestiller sig i forbindelse med en konge. Kongen her utøver bare sin funksjon sammen med sitt råd. Alene betyr han ingen ting. Jeg har ikke den ringeste mulighet for å treffe en avgjørelse i politiske saker.

Slik ender denne samtalen som man muligens vilde ha kalt historisk, hvis denne kongen virkelig hadde

en konge. Men det var han ikke. I steden for en historisk samtale blev den en tragisk...

Kongen går bort til døren og ber professor Koht komme inn. For annen gang gjentar dr. Bräuer hvad han har på hjerte. Der vilde kunne foretas visse endringer i det memorandum som blev overrakt dagen før, men forutsetningen for det måtte være at den gamle regjeringen trådte tilbake og blev erstattet med en regjering som inntok en annen holdning til Tyskland enn den hittilværende,- nemlig en regjering Quisling.

Enda en gang får dr. Bräuer høre om de to herrers manglende kompetanse. Det hele minner grandgivelig om et dårlig ledet offentlig kontor hvor den besøkende blir sendt fra luke til luke.

Kongen trekker sig tilbake sammen med Koht for å utarbeide svaret. Atter hengår der tid, og dr. Bräuer spaserer utålmodig frem og tilbake i værelset.

Han er allerede nu opmerksom på at saken er så godt som tapt. Han har lest det i utenriksministerens gretne fjes, i kongens forlegne ansiktstrekk. Disse to menn ønsker ikke fred lenger. De vil ha krig. De vil ha bombardering og brennende byer, flyktende familier, død og fordervelse.

Kongen kommer inn igjen og sier:

- Vi har omhyggelig diskutert de forslag De er fremkommet med, og vi er nu i stand til å gi Dem vårt svar. Norge kan ikke godta de tyske forslag. Vi kan ikke utnevne en regjering som mangler folkets tillit.

- Deres Majestet, roper dr. Bräuer, der står nu viktigere ting på spill enn indrepolitiske betenkninger

- Vi er bundet til forfatningen.

- Deres Majestet, den gamle regjering betyr krig, Quisling betyr at det blir fred. Det er forskjellen.

Kongen trekker på skuldrene.

- De vil altså ha krigen, roper dr. Bräuer i største ophisselse... Men, Deres Majestet, enda foreligger der en mulighet til å forhindre krig. Krig er noe forferdelig. Det er flytt blod allerede,- mere enn nok. Der bør ikke bli mere krig.

Inntet ekko. Kongen og hans utenriksminister er helt tause.

- Dette er altså Deres endelige svar? spør dr. Bräuer med dempet stemme. Det er tydelig å høre at han har opgitt alt håp.

- Endelig er dette svaret ikke, sier Koht, vi må nemlig diskutere saken med hele regjeringen. Først når dette er gjort kan vi gi Dem vårt endelige svar.

Det er til å fortvile over. Enda en gang vender dr. Bräuer sig til kongen og sier:

- Deres Majestet vet hvor langt begivenhetene har utviklet sig her i landet. En hurtig avgjørelse er nødvendig. Hver time som går betyr nye offer.

Herrerne tar avskjed med hverandre efter at der er blitt truffet en omstendelig avtale. Regjeringen skal tre sammen i all hast. Dr. Bräuer skal reise tilbake til Oslo og under veis ringe op fra Eidsvold. Koht vil da meddele ham hvad regjeringen har besluttet.

OPRINGNINGEN FRA EIDSVOLD

Dr. Bräuer har også en samtale med de tre av Stortinget opnevnte herrer: Lykke, Mowinckel og Sundby. Derefter blir han kjørt til sperringen ved Midtskogen, hvor hans bil venter. Han kjører avsted i retning Hamar. Ved Hamar blir de stanset ved en ny sperring som er opført i dagens løp. Der finner et heftig optrinn sted med de norsk soldatene. Bare motvillig går de med på å åpne sperringen.

Klokken 7.30 ankommer dr. Bräuer til Eidsvold. De kjører bort til jernbanestasjonen, hvor chaufføren prøver å komme i telefonforbindelse med Elverum. Det tar en halv time før ~~forbindelsen~~ ^{forbindelsen} er ~~etablert~~ ^{etablert}.

Dr. Bräuer tar apparatet i hånden og taler med Koht. Chaufføren står et stykke unna og studerer ministerens ansikt. Han vet meget godt at her veksles der ord av avgjørende betydning. Det ser imidlertid ikke ut til at det er gode nyheter ministeren får.

- Hva er det De sier? Hva er det regjeringen har besluttet? Kongen vil ikke gå med på å utnevne en regjering Quisling?... Jeg har da enda et spørsmål til Dem,

74-

hr. utenriksminister: betyr dette svaret at Norge vil for sette motstanden?

Chaufføren hørte ikke Kohts svar. Men han vet allikevel hvad det gikk ut på.

- Motstand så langt som mulig, var Kohts svar.

Med et alvorlig uttrykk i ansiktet går den tyske minister inn i bilen og kjører tilbake til Oslo.

Journalisten setter radioapparatet fra sig og roper så høit at alle kan høre det:

- Flyalarm!... Flyalarm!

Med et par sprang er han ute av butikken. Han farer oppover trappene. I rommene til NTB hersker det stor forvirring. Noen samler tingene sammen, andre styrter nedover trappen.

Meldingen må gjøres kjent over hele stedet, og det er ikke så uoverkommelig, for Nybergsund er ingen storby. Stedet ligger på begge sider av broen over Trysil-elven.

I nærheten av Nybergsund, bare noen hundre meter unna, begynner en liten skogstrekning. Man ser allerede folk på vei dit, - bønder med sin familie, ministre, fremmede militærattachéer, chauffører, departementsfolk... alle sammen løper avsted mot skogen.

Det blir også snakket om at kongen har søkt tilflukt der. Folk står under trærne i sneen. De står og røker og venter på hvad som vil skje. Men der skjer ingen ting. Det går en halv time, men det er fremdeles stille og rolig. Det er riktignok noen som sier at de har hørt kraftig ~~der~~ ^{motordriv} i nærheten, men andre bestrider det.

Noen går tilbake til byen igjen. Tar fatt på det avbrutte arbeide. Gjestgiveriet ved Sørberg fylles på nytt. Kundene som sprang ut av Samvirkelegets butikk vender tilbake igjen for å komplettere innkjøpene. Redaktøren fra NTB tar radioapparatet og bærer det opp trappen.

Flere ganger denne onsdagen blir det gitt flyalarm. Folk vender sig til den. Noen drar avsted til skogen, men det blir etter hvert ferre og ferre av dem. Alarmen tas ikke alvorlig lenger.

- Tøis, sier en gammel bonde. - Tre gamper skal ikke få dratt mig bort i skogen igjen!

NU BLIR DET ALVOR.

- - - - -

Torsdag den 11. april, like etter klokken 17, blir det liv i det gammeldagse bilhornet som er ^{anbragt} ~~anbragt~~ på en stolpe ved veikrysset midt i Nybergsund. Det er en soldat som betjener det. Han bruker hornet slik at man skulde tro

Jerikos murer vilde styrte sammen.

I spisesalen på gjestgiveriet Sørberg oppholder kongen, kronprinsen og regjeringen sig. Der blir drukket en god og sterk kaffe, og forskjellige spørsmål av betydning blir ~~behandlet~~ ^{drøftet}.

Det blir helt stille i spisesalen, da automobilhornet plutselig lar høre fra sig. Den ene ser på den andre.

- Hva skal det bety? spør kong Haakon.
- Flyalarm, sier minister Lie. Han reiser sig og titter ut av vinduet.
- Er der kommet noen telefonisk beskjed?
- Høist sannsynlig var det ikke tid til å telefonere. Deres Majestet, denne gang ser det ut til å være alvor.

Det er blitt livlig utenfor igjen. Folk er avsted mot skogen. Den polske sendemannen går forbi. Et stykke bak ham kommer hans frue som haler sine to små pekinger etter sig i en snor.

- Men sett farten litt opp da, skriker ministeren ærgerlig til henne.

Også major Østgaard har kastet et blikk ut gjennom vinduet. Østgaard er kronprinsens adjutant. Helt fra 1914, altså i nesten 30 år, har han vært knyttet til Ole. Han har vært hans lærer og opdrager. Senere var han tjenesgjørende offiser og til slutt adjutant. Det er en mann på 55,- en internasjonalt kjent sportsmann. I mange år var han formann i skiforeningen.

Major Østgaard forlater plassen ved vinduet og snur sig mot kongen:

- Deres Majestet, jeg tror det vil være best om De forlater stedet.

- Tror De det er alvor, denne gangen?

- Fly! er det en som ~~ropet~~ ^{skriker} borte fra vinduet.

^{blir} Dette utrop virket som et signal. Stoler ~~ble~~ veltet. Noen begir sig ut og løper avsted. Også Østgaard har forlatt spisesalen. Han løper over gaten og får tak i en bil til kongen.

- Bry Dem ikke med det, sier kongen avvergende ^{gir} vi ~~gj~~ til fots bort til skogen.

I mellemtiden er flyene kommet nærmere. Man kan allerede høre den kraftige brummingen.

I sine høie militærstøvler løper kongen avsted i retning av skogen. Mens han løper trekker han kappen på sig. Sammen med kongen løper Olav og adjutanten. Det er 400 meter bort til skogkanten.

En mann har stilt sig op ved siden av veien. Han holder på å innstille fotografiapparatet sitt. Det er tydelig at han har til hensikt å fotografere de tyske bombeflyene.

I samme øieblikk løper kongen forbi ham. Fotografen legger merke til det, løfter apparatet op til pannen og tar et billede.

Det er ingen som har lagt merke til det. Fotografen slutter sig til de menneskene som løper mot skogen. Det skal bli et billede som man ikke kan ta hver dag: en konge på flukt.

Et virkelig sensasjonelt billede! Det gjør runden gjennom verdenspressen og blir en "schlager" de nærmeste dagene. "Life", det amerikanske ^{helt}magasinet med million oplag, sender ut et dobbeltsidig billede. Det gjengis også i utallige magasiner og dagsaviser.

De tyske flyene kretser nu over Nybergsund. De flyr meget lavt. Man kan tydelig se korset under bæreflatene. De angriper fordi de vet at i denne lille byen opholder for øieblikket regjeringen og overkommandoen sig, - med andre ord den fiendtlige mostands viljessentrum.

Plutselig høres en pipende lyd, - en uhyggelig piping. Skjønt ingen har sagt noe, kaster alle sig ^{pladask} ned. Like efter høres et veldig brak. Bomben er falt utenfor selve Nybergsund. En søile av sten og jord reiser sig i luften og forvandler sig til noe som ligner en veldig blomst.

Folk ^{springer} ~~reiser sig~~ op og løper lenger inn i skogen. De gjemmer sig under trærne, står og venter på hvad som videre vil skje. Hver gang de hører den uhyggelige hvislingen, kaster de sig ned på alle fire. Den ene bombe faller efter den andre.

- Der borte brenner det, er det en som skriker

Og ganske riktig,- det brenner borte i Nybergsund. Men ingen kan nøyaktig avgjøre hvor det er. Det ser ut til å være midt i byen,- omtrent der hvor Samvirke- laget holder til.

Statsråd Hjelmtveit har kommet sig op på benene og stolprer avsted gjennom den høie sneen. Han skjeller over hele kroppen. - Å herregud,herregud,sier han for sig selv.

- Hvad er det i veien med Dem,Hjelmtveit,spør minister Lie.

- Nervene mine,nervene mine! Bare dette snart var over!

Mannen har fått et nervesammenbrudd. Men så er han også kirkeminister,og kirkeministre er ikke forpliktet til å være helter.

Kong Haakon har tatt plass i sneen under et grantre.

Major Østgaard har tatt plass ved siden av ham. Majoren er soldat og vil gjerne være et godt eksempel. Han tar sig en sigarett og rekker etuiet til kongen. I nærheten sitter fru Neumann,konen til den polske gesandte. Hun har tatt sine kjeledegger på fanget og sitter og røker.

- Jeg skulde ønske jeg var en kanin,sier Haakon,- de har det bedre enn kongen av Norge.

Dette sa han likesom til sig selv,men uttrykket blev lagt merke til. Det går fra munn til munn, fra avis til avis,det drar på verdensomseiling.

- Ja,slik er krigen,Deres Majestet,sier major Østgaard.

- Ja,slik er krigen,gjentar kongen. - Er det forresten et tegn på svakhet om man begynner å tenke litt i slike situasjoner? Jeg spør mig selv om det var riktig at vi valgte krigen. Jeg snakker ikke for mitt eget vedkommende,- det er bagateller. Men kast et blikk på Hjelmtveit. Og se på flammene der borte.

Østgaard vet ikke hvad han skal svare. I Nybergsund stiger flammehavet til vær. Det viser sig at det er Samvirkelagets gaard som brenner.

Noen behjertede mennesker er styrtet inn i

huset og holder på å bære ut koffertene og dokumentmapper. Det er ting som tilhører folk i NTB.

Eieren av gården er kommet til og redder det som kan reddes. Lageret står i brann. Bensinstasjonen utenfor er sprunget i luften. Den store rutebilen som stod like ved bensinstasjonen står i flammer. Det var den folkene fra NTB var kommet til Nybergsund i.

VEIEN SOM FØRER TILBAKE....

- - - - -

Klokken 6.30 om kvelden er faren over. Støle og stive kommer folk ut av skogen. Lagerbygningen er bare en rykende ruin.

Kongen tar sig en tur gjennom byen og ser på bombekraterne. På veien som fører tilbake til Elverum er der falt en bombe, og den har ødelagt veien i hele ^{dens} bredde.

- Kast et blikk på dette her, sier kongen.
- Et nydelig krater, svarer major Østgaard.

Kongen trekker et dypt sukk og sier:

- Ja, det er den veien som fører tilbake. Men regis der ikke noe tilbake lenger, Østgaard.

Drevsjø, 11. april 1940

Fra det lille stedet Drevsjø fører der en vei over til Sverige. Like bak grensen fins der en liten svensk tollstasjon, - en av de mange langs grensen fra Skagerrak og nordover. Som de andre tollstedene var det bestandig stille og rolig her, - trelasthandlere, bønder og enkelte turister passerte grensen nu og da, det var det hele.

Men nu har begivenhetene forvandlet det lille tollstedet til et overgangssted av internasjonalt format. Der foregår en veldig trafikk dag og natt. De få funksjonærer er nesten ikke i stand til å overkomme arbeidet. Det står dusinvis av biler foran huset. En god del av dem er forsynt med skiltet "DK" - Corps diplomatique.

Noen av disse bilene er dekket til med noe merkelig. Kommer man nærmere, viser det sig å være De Forente Staters stjernebanner. Idéen stammet fra den amerikanske flyattaché, Losey, som noen dager senere mistet livet under et bombardement på Dombaas.

HOTELLET I SÄRNA

Särna, Sverige, 12. april 1940

Den lille byen er oversvømmet ~~med~~ mennesker. Hotellene er overfylt. Tre stoler blir stillet sammen, og dette kaller man en seng. Noen må nøie sig med å sove på bare gulvet.

Denne lille svenske byen - endestasjon for en jernbane som fører til Stockholm - er plutselig blitt et samlingspunkt for alle disse ministre, legasjonsemedsm n, regjeringssekretærer og flyktninger som siden den 9. april er kommet strømmende over grensen. Halve Oslo møtes igjen her i Särna.

Det blir også et gjensyn mellom Sir Cecil Dormer og Monsieur Dampierre. De bor i hotell Särna, og rommene deres ligger ut mot den samme gangen.

Monsieur Dampierre, en slank og elegant mann i 50-årene, med en uimotståelig fransk knebelsbart på overleppen, er fremdeles helt opskaket over de siste nyheter som gjestene på hotellet snakker om:

- Har De hørt det, hr. Dormer? Bergen og Trondhjem skal være gjenerobret.

- Jo, jeg har hørt om det, svarer Dormer. - Selvfølgelig har jeg hørt om det. Folk optrer som de skulde være gale. De omfavner hverandre. Jeg så en mann som hadde tårer i øinene. Forresten er jeg ikke helt sikker i denne saken.

- Hvordan det? Det er jo en offisiell Reuter-melding.

- Vi kjenner jo til hvordan Reuter-meldinger oppstår.

- De er den samme gamle skeptiker. Men vi vet at Hambro er kommet til Stockholm. Det er umulig at denne meldingen er sendt ut uten Hambros vitende.

- Hambro kan også ta feil.

- Det er så. Men erobrede byer kan han vel ikke oppfinne. Hvad mig selv angår, er jeg fast besluttet på å

dra til Trondhjem.

- Hva vil De gjøre der?

- Jeg hørte nettop at kongen også har bestemt sig for å reise dit.

Sir Cecil Dormer løfter armene med en gestus som nærmest kan utlegges slik: enhver får gjøre hvad de passer ham.

EN BIL BLIR SITTENDE FAST I SNEEN

- - - - -

Monsieur Dampierre bestemmer sig for Trondhjem. Ja, han drar avsted samme dagen. Den kraftige Ford-bil han kom kjørende i fra Oslo, har i mellemtiden "skiftet farve". Den er blitt overstrøket med hvit farve. Det gjøres også med alle de bilene i Särna som vender tilbake over grensen. Kamouflasje på grunn av flyene...

Monsieur Dampierre begår ikke den dumhet å ta den korteste veien tilbake til Norge. Han vil ikke unødig utsette sig for angrep fra de tyske flyene. Så lenge det er mulig vil han holde sig på svensk territorium fo så i siste øieblikk - ved Røros omtrent - å kjøre over grensen.

Men det er en masse sne her ved den svenske grense, - en grusom masse sne. Bilen blir sittende fast alt i ett, og chaufføren har sin store møie med å få den klar igjen. I nærheten av Fjällnäs blir forholdene enda verre.

Hvad snehindringer ^{angår} ~~angår~~ forresten Monsieur Dampierre vant til litt av hvert. Før han blev forflyttet til Oslo var han minister i Canada. Monsieur Dampierre pleier å bli grepet av et visst vemod ^{han} ~~han~~ han tenker tilbake på opholdet i Canada. Han følte sig mere vel der, - helt bortsett fra den ting at det ikke er krig i Canada.

Tankene hans er på vandring, og plutselig snur han sig til sin kone og sier:

- Si mig, vet du hvordan unge Bruère oppholder sig nu?

- Han skal være i Paris, har jeg hørt. Han er visstnok løytnant i flyvåbenet.

Dampierre sitter og smiler frem for sig.

Han tenker:

- Sånn er det, hvis man vil vite noe om denne unge fyren, må man henvende sig til damer. Han er det uutømmelige sladdertema for diplomatiets damer i Oslo.

Den unge Bruère er sønn av den tidligere franske minister i Oslo. Monsieur Dampierre avløste ham da han blev forflyttet fra Canada til Oslo. Den unge fyren satte sin far mange grå hår i hodet. Folk i Oslo kom stadig med hentydninger om at det var denne unge ~~fyren~~ som sørget for at faren måtte ta avskjed.

Monsieur Dampierre sitter og smiler ved tanken på alle de historiene som fortelles om den unge leivmannen. Således pleide han for eksempel å invitere unge damer til legasjonen, og herunder blev der opført "levende bilder". Et par ganger blev han knepet ved rattet, der han satt sterkt beruset. Det skulde ha kostet ministeren adskillig møie å bevege politiet til å la sønnen få følerkortet tilbake.

Et par måneder før krigen brøt ut hendte det noe som på sett og vis satte kronen på verket. Etter en beilivet biltur, under hvilken der blev satt til livs store mengder fransk konjakk, kjørte den unge Bruère fra Fornebu tilbake til Oslo. I bilen hadde han en vakker ung dame, den forhenværende kone til en generaldirektør i den norske aluminiumsindustri. Bruère kjørte i full fart mot et tre. Bilen blev fullstendig ~~avlastet~~ ^{smalset}. Selv pådro Bruère sig bare noen lettere skrammer. Damen blev imidlertid alvorlig kvestet og døde kort tid etter. ^{de} skader hun hadde pådratt sig.

Monsieur Dampierre blir imidlertid revet ut av disse tankene ved et sterkt støt. I den dype sneen er den store og kraftige Ford'en hans kommet utenfor veie og blir stående i skrå stilling ved veikanten.

- Monsieur, sier chaufføren, jeg tror ikke vi greier å komme over fjellet. Sneen blir dypere og dypere.

Monsieur Dampierre innser at det ikke går. De tre i bilen rådslår om hvad der bør gjøres. Vende tilbake til Särna? Det går ikke. Da vilde Cecil Dormer få sig en god latter. Bli hvor de er? Det går ikke det heller. Bilen får bli stående hvor den er, og så får de prøve på å komme frem til Røros med slede.

Som sagt, så gjort...

Det blir riktignok en sledetur som Monsieur og Madame Dampierre aldri kommer til å glemme. Det er blitt mørkt også, og det er isende kaldt. Vinden huler i trærne.

Det begynner å demre av dag da de omsider kjører inn i Røros, - stivfrosne og sultne. De finner frem til et lite gjestgiveri som allerede er åpent. De bestiller kaffe og mat og lar sig så hvilen smake.

Det er påfallende mange gjester på stedet, ordvekslingen er livlig for ikke å si hissig. Midt i rommet står en mann med gullbriller og i en rutet kappe, - fra alle kanter bestormes han med spørsmål. Det er ingen som interesserer sig for franskmennene, hva folk sikkert eller vilde ha gjort.

- Hva er det de folkene der snakker om, spør Dampierre, som ikke kan et ord norsk.

Chaufføren svarer:

- Mannen der borte kommer direkte fra Trondhjem. Han sier det er svindel alt sammen. Tyskerne har fått fast ~~satt~~ i Trondhjem og begynner allerede å rykke frem i dalene omkring...

All tretthet er som blåst av Dampierre. Med stor iver begynner han å studere karter. Han bestiller en telefonsamtale med Särna. Sender også sin chauffør avsted etter en bildrosje.

- By hva det skal være, - vi må videre med en gang.

- - - - -

Bilchaufføren i Røros gjorde en fin forretning. Han kjørte det lille selskapet tilbake til Särna og hjalp også til med å få ministerens Ford fri. Taksametret viste til slutt en sum på 446 kroner, og dertil kom så en klekkelig drikkeskilling.

EN DIPLOMAT SNAKKER RENT UT

- - - - -

Särna, 12. april 1940

Mens Monsieur Dampierre foretok sin eventyrlige rundreise, - en utflukt som ikke innbragte ham noe annet en kalde føtter og konen hans en kraftig forkjølelse, har hans engelske kollega i Särna tatt det med ro og

kortet tiden med whisky og politikk.

Fremdeles strømmer der politikere og flyktninger vestfra over grensen. Men nu innfinner der sig også gjester fra en annen kant,- unge nordmenn som vil kjempe mot Tyskland.

Idag, den 12. april, er der kommet en gruppe studenter fra Göteborg. Det er den unge Ole Sten som er gruppens leder.

Ole Sten snakker med de politikere som er forsamlet her i hotell Särna. Han innlater sig også i samtale med minister Dormer.

Cecil Dormer legger sin hånd på Ole Stens skulder og sier vennlig nedlatende:

- Når jeg betrakter disse unge mennene som er kommet hit sammen med Dem, så føler jeg mig forvisset om at vår sak står godt. England vil komme dere til hjelp og det vil komme til å gå bra, det er jeg sikker på.

- Ja, oss skal det ikke stå på, sier Ole Sten, men jeg mener allikevel at det vilde vært best om alt dett ikke hadde hendt.

- Hva mener De med det? spør Dormer som kastet et raskt og undersøkende blikk på den unge mannen.

- Jeg mener det slik, sier Ole Sten i hele sin udiplomatiske åpenhet, som det er sagt. England har foretatt sig meget som ikke var ubetinget nødvendig. Den situasjon vi befinner oss i kan vi takke England for.

- De må forklare Dem litt nærmere.

- Ja, for eksempel mine utlegningen. Var ikke det en krenkelse av norsk nøytralitet?

- Aha, sier Dormer, dere nordmenn har bestandig en sterk tendens til å veie hvert ord på gullvekt. Dere må holde dere mere til kjensgjerninger enn til ord.

- Når engelske krigsskip dukker opp i norsk territorialfarvann og legger ut miner der... tør jeg spørre om det ikke er en kjensgjerning?

Ole Sten fremsetter spørsmålet med hele ungdommens heftighet.

- Nu ja, men det er hundre andre kjensgjerninger som rettferdiggjør dette skritt.

- For eksempel?

- Unge mann, De kan være helt forvisset om at vi ikke handlet i blinde da vi kunngjorde denne mineutlegningen. Det er ikke ~~Rjøttbodd~~^{Dormer} som sitter i Whitehall, unge venn. Det første vi vilde var å lokke den tyske flåten ut av Nordsjøen. For det annet vilde vi tvinge tyskerne til å svekke den sterke stillingen de for øieblikket inntar ved den belgiske og hollandske grense.

Det må jo kalles rene ord for pengene,- ja, dette var bent frem uforsiktig sagt. Men Dormers ord må ve forklares på den måten at ministeren i dagens løp hadde satt til livs betydelige mengder whisky.

- Undskyld mig, sier Ole Sten, men der har De gitt mig rett uten å ville det. De har nevnt to grunner. Men hvad angår Englands grunner mig,- mig som nordmann? England gjør brudd på Norges nøytralitet for å befeste sin egen sikkerhet.

- Englands sikkerhet er også Norges sikkerhet.

- Da forbauser det mig at England gjør så lite for vår sikkerhet. Undskyld, men hvor er det blitt den store og opskrytte engelske flåten? Og hvor er labben til den britiske løve? Hittil har jeg ikke sett annet enn tysk fremgang og seire,- ingen engelske...

- Hør nu her,- der kommer vi inn på et kinkig tema,- om spionasje, Secret Service og gud vet hvad... Jeg vil si...

Cecil Dormer fikk ikke anledning til å si mere. I dette øieblikk kom nemlig hans sekretær bort til ham. Han hadde vært en opmerksom tilhører ^{under} den siste del av samtalen. Og når sendemennene ikke vet når en samtale må opphøre, så vet sekretærene det.

- Deres Ekssellense, sier sekretæren, klokken er mange. Jeg må gjøre Dem opmerksom på at De nesten ikke har fått blund på øinene i natt. De får undskylde, hr. Sten. Ministeren trenger virkelig å få sove ut...

"Deres Fetter, Hr. Hambro."

Stockholm, 11. april 1940

Fra onsdag aften har Stockholm hatt den ære å huse stortingspresident Hambro. Med hele den geskjeftighet som karakteriserer ham er han i sving torsdag morgen allerede.

Med korte og raske skritt går han frem og tilbake i det elegant møblerte værelset i Grand-Hotel, hvor han har leid en hel suite for sig og sin stab... Han har en beskrevet papirlapp i hånden og dikterer sin stenograf den tale han akter å holde i kringkastingen i Stockholm:

- ...Har De det? Jeg fortsetter...tross uhyre vanskeligheter gjør vår mobilisering store fremskritt. I norske legasjoner blir bent frem oversvømmet av de mange frivillige som melder sig. Dette er særlig tilfelle i Finland, hvor de unge frontkjempere fra det siste finske felttoget enda en gang uttrykker ønsket om å få delta i kampen for folkenes frihet...

Døren går op. Hambro snur sig med et ergerlig uttrykk i ansiktet, - han var kommet så fint i ^{gang} fast nu.

- Nå, hvad er det på ferde igjen?

- Deres fetter vilde gjerne tale med Dem, og dessuten er de to skreddere her for å ta mål av Dem...

- Straks, straks, et halvt minutt til. Min fetter kan De forresten la komme inn med en gang...

Han fortsetter å diktere og blir snart varm igjen. Ja, han deklamerer likefrem. Med en patos som hos en far til en flokk helter dikterer han de avsluttende ord i talen: -...vil den dag komme da rett atter er rett, og menneskeheten atter vil være fri... Vel, det var det. Gudskjelov. Ferdig, slutt.

Hambro river i stykker papirlappen med notatene på og kommer fra ordenes verden til en viss grad tilbake til virkeligheten.

Derpå snur han sig til sin stenograf og sier:

- Telefoner til Stockholm kringkaster øieblikkelig. Si at jeg helst vil tale om kvelden,- jeg skulde tro det er den beste tiden. Folk har mere ro da,og mottagelsen er bedre. Men det må naturligvis ikke være for sent heller. Klokken 9 vil passe best,tenker jeg. Skulde De støte på vanskeligheter,kan De henvise til min samtale med den svenske utenriksminister som jeg skal ^{avlyse} ~~si~~ en visitt i dag. Jeg skal snakke med hr. Günther om saken...

I dette øieblikk kommer Charles Hambro - bankier,storaksjonær og avdelingschef i det britiske blokadedepartementet - inn i værelset. Han er en 10-12 år yngre enn sin norske fetter og følgelig mere spenstig enn han. Han ser mere nøktern,mere "engelsk" ut enn den norske Hambro. Stortingspresidentens slektninger i London gjør sig av og til lystige over hans literære virksomhet og manerer

- Good morning,Charles,utbryter stortingspresidenten. - Det gleder mig virkelig å se dig i Stockholm.

- Jeg vil ikke si at det ikke gleder mig,men jeg skulde ønsket vi hadde truffet hverandre et annet sted. Disse fordømte naziene har gjort det vanskelig for mig å komme tilbake til England. Nu sitter vi fast her i Stockholm.

- Er det ikke hyggelig i Stockholm da?

- Joda,hyggelig er det. Men jeg er ikke forberedt på et lengere opphold her.

- Men hvad skal da jeg si? Jeg er kommet over grensen med to hundre kroner i lommen,og dem har jeg lånt av kronprins Olav...

Den engelske Hambro ser sig omkring i det elegante hotellværelse.

- Her ser det ikke ut som om man kommer langt med to hundre kroner.

- Men når man har så rike engelske slektninger,innskyter den norske avlegger av Hambro-stammen og kniper det ene øie litt spydig igjen. - Vi får snakke litt nærmere om dette spørsmål,kjære fetter. Forresten tenker jeg du snart kommer tilbake til London igjen. Om en ^{tre} ~~fire~~ ^{år} ~~år~~,tenker jeg. ¹⁹⁴⁵ ~~1945~~ fikk vi de første positive meldinger.

- Du sikter til gjenerobringen av Bergen og Trondhjem som byrået ditt har gitt melding om? Jeg må si jeg stiller meg litt skeptisk til dette. Er den korrekt denne meldingen?

- Selvfølgelig er den korrekt. Vår legasjon har fått opplysningen direkte fra hovedkvarteret.

- Nå vel, jeg vet ikke...

- Jeg er sikker på at du kan reise tilbake om tre dager. Da vil den engelske flåte være herre i disse havnebyene, og da er veien åpen igjen over sjøen.

- Du har større tillit til flåten vår enn jeg har selv.

Stortingspresidenten avbryter her den interessante dialogen.

- Det er sant, jeg har bestilt skreddere hit, og de står og venter på meg utenfor. Har du noe i mot at jeg slipper dem inn? Min tid er meget knapp, forstår du. Det hele vil være gjort på tre minutter. Etterpå kan vi taes ~~videre~~ videre ved.

Dette har Charles Hambro ikke noe i mot, og så trer da de to skreddere inn i værelset. De kommer fra en av de fineste skredderforretninger i Stockholm.

Stortingspresidenten tar sin jakett av seg og lar skredderne ta mål ~~av sig~~. Under denne prosedyre står han og betrakter sitt eget speilbillede. Minen er meget selvtilfreds.

Tilskjæreren tar nu livmålet og oppgir talle til sin medhjelper.

- Vi sier tre sentimeter mindre, sier Hambro i en tone som er halvt alvor, halvt spøk. - Jeg er ikke fullt så korpulent som jeg ser ut til.

- Vi har heller ikke påstått at De er korpulent, hr. president.

- Jeg håper endog at jeg i den nye dressen vil komme til å se utpreget slank ut.

- Vi skal gjøre vårt beste, hr. president.

I dette øieblikk kimer det i telefonen. Hambro gjør sig fri av skredderne, tar mikrofonen og sier noen ord. Plutselig blir han helt hvit i ansiktet. Også skredde

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014
at Hambro her hadde fått en dårlig, kanskje en katastrofal meddelelse.

Hambros gode humør er som blåst ^{vakk} ~~bort~~. Han spøker ikke lenger med skredderne. Han sender dem hurtig bort, men ber dem gjøre sitt ytterste for at han kan få prøvd dressen snarest, - helst ~~samme~~ kveld.

^{Fetteren} Derpå går han ^{han} ~~bort~~ til sin fetter borte ved vinduet. ~~han~~ har hele tiden stått og trommet med fingrene på ruten og betraktet panoramaet utenfor. Der borte ser han det kongelige slott. Små hvite dampskib er på farten ute på havnen. Til venstre for Grand-Hotel, bare noen skritt borte, ligger den tyske legasjon.

- Det er hendt noe forferdelig, stønner stortingspresidenten. - Vår legasjon har ^{i Norge} ~~idag~~ hatt en telefonsamtale med overkommandoen. Overkommandoen forteller at det ikke er et sant ord i dette med Bergen og Trondhjem. Dette forstår jeg ikke. Hva har du å si til dette?

Charles Hambros fingre trommer videre på vindusruten.

- Jeg sier bare at det nok vil vare lenge før jeg kommer tilbake til London.

HISTORISK INTERMESSO

- - - - -

Hambro har gjort sig til Norges talsmann. Hele verden retter sine søkelys mot ham.

Alle vil vite hvad Hambro mener. Hambro bli intervjuet. Hambro blir fotografert og feiret. Verden beskjeftiger sig med hans person, med hans familie, med familiens genealogi også...

Det fortelles at i en grå fortid var Hambroene fattige fiskere på Orknøene, men de svang sig op til rikdom og anseelse. De påtok sig å levere våben, varer og utrustning til de bolde vikinger som la ut på lange ferder over havene. En vikingferd til det rike Spania innbragte Hambroene en hel million gulldukater. Fra da av kunde de drive geskjeften i det store. De "finansierte" bl.a. den berømte Amerika-farar Leiv Eriksson, som opdaget Amerika fem hundre år før Kolumbus. Slik fortsatte det gjennom sekulene frem til denne dag. Hambroene hjalp Karl V., og Napol

on den store nød også godt av deres hjelp. De blev venner og hjelpere for alle herskerhus i Europa...

Ja, slik står det på trykk i disse dagene i mange aviser, således for eks. i "Tribune de Genève" (nummeret for 10. mai 1940). Det tar sig jo vakkert ut, men virkeligheten er noe mindre romantisk enn den familiekrønike som blir foredratt av skaldene i Grand-Hotel i Stockholm.

Virkeligheten er nemlig den at familien Hambro kan føres tilbake til stamfaren Calmer Joachim Hambro, en jødisk kleshandler i Kjøbenhavn. Calmers sønn Joseph blev sendt som volontør til en jødisk bank i Hamburg. Han steg hurtig i gradene og slog sig senere - etter flittig sparing - ned i fedrenebyen Kjøbenhavn, hvor han etablerte sig som selvstendig småbankier.

Da den danske stat i 1818 gikk bankerott, var Joseph Hambro i den behagelige stilling å forføie over 300.000 dalere som han kunde stille til den danske stats disposisjon.

Dette var den første transaksjon i retning av statslån som familien Hambro gjorde, og som en begynnelse var dette en fin forretning. Men snart kom der flere til. I 1821 var det et beløp på 3 millioner huset opererte med, - det dreide sig denne gangen om et dansk-engelsk statslån. Joseph Hambro sikret sig høie renter foruten titelen dansk hoffråd.

Josephs sønn Carl Joachim (det var for å ære ham at stortingspresidenten fikk de samme fornavn) ført forretningen videre i farens ånd og med det samme gunstige resultat. Han flyttet til England, fordi der naturligvis kunde gjøres større forretninger der. Han beholdt riktig nok sin gamle ~~innflydelse~~ ^{innflydelse} i Skandinavia og bragte det endog så vidt at han i Danmark blev utnevnt til baron. I 1832 oprettet han i England Hambros bank og skaffet sig veldige jordeiendommer. De tre sønnene hans - efterkommere altså av kleshandleren - blev direktører i Bank of England, finansierte statslån verden over, fikk stor innflydelse i jernbane- og forsikringsvesenet og omsider også på ~~Englands~~ ^{Englands} politikk.

DEN UNGE TORDENSKJOLDS BUKSER
- - - - -

En gruppe internasjonale presse menn har fått innbydelse til å komme til Grand-Hotel om eftermiddagen. Hambro beverter dem med mange ord og kaker.

- I disse dagene, sier stortingspresidenten so avslutning på sin lille og tvangfri velkomsttale, har jeg ofte måttet tenke på historien om Tordenskjolds skindbukser. Jeg tør vel gå ut fra at dere i det minste kjenner vår sjøhelt av navn. Da Tordenskjold var liten, pleide han så godt som hver kveld å komme hjem med en reven buksebak. Den kunde skrive sig fra uforsiktighet eller fra slagsmål han hadde hatt med andre gutter. For å få slutt på dette fikk foreldrene hans sydd en bukse av solid skind. Denne buksen var så trang at gutten bare var i stand til å ta ganske små skritt. Klatring i fjell og slagsmål med andre gutter gikk ikke lenger. Dette la naturligvis de andre guttene merke til. De overfalt den lille Tordenskjold og tilredte ham noe ganske forferdelig. Men Tordenskjold fant på råd. Han satte sig tvers over en slipesten og sveivet den rundt med benene så lenge at buksebaken røk. Så dro han av gårde og ga sine pleigeånder julingen igjen med renter. Denne slipestenen kan man få se den dag i dag i Trondhjem.

Hambro holder inne og tar sig en slurk kaffe. Dette er et gammelt trick fra hans side. Like før han kommer til poenget i sine taler, pleier han å gjøre en lite kunstpause.

- På denne historien, fortsetter han, har jeg ofte tenkt i disse dagene. Skindbuksen til den lille Tordenskjold er den nøytraliteten Norge påla sig. Denne nøytraliteten gjorde oss kampdyktige.

De tilstedeværende smiler, nikker bifallende. Hambro er tilfreds med den gode mottagelse talen har fått. Litt medvind kan han trenge godt til. Det er en dårlig start han har hatt i Stockholm. De uriktige nyheter om Bergen og Trondhjem han kom med har i høieste grad svekket tiliten til ham. Og besøkene hos de svenske ministrene er ikke falt ut som han håpet. Svenskene har inntatt en temme

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie 2014
lig reservert holdning.

Mens Hambro er i ferd med å studere sine tilhøreres ansikter, har han ikke lagt merke til at der står en person bak stolen hans som gjør sitt beste for å påkalle stortingspresidentens oppmerksomhet.

Men nu får Hambro øie på ham. Han snur sig til den unge mannen, en ^{Gine} av medarbeidere, og spør:

- Hva er det De vil?

- Skredderne er her igjen, hvisker den unge mannen. De sier at presidenten har bedt om den første prøven nu i eftermiddag. Men det er kanskje ikke så viktig?

- Selvfølgelig er det viktig. Si til dem at jeg kommer om tre minutter. Vi skal gjøre det uten at det vekker oppmerksomhet. Finn et passende vareelse.

Den unge mannen blir fremdeles stående, slik at Hambro snur hodet ^{over skulderen} rundt og spør i en ergerlig tone:

- Var det enda mere?

- Ja, svarer den unge mannen og bøier sig ned til Hambros øre. - Det var en telefonopringning fra det svenske utenriksdepartement.

Hambro reiser sig op, han har fått bange anelser.

- Det gjaldt kanskje ^{min tale} ~~talen min~~ i kringkastningen?

Den unge mannen nikker.

- Den blev avslått. Kan ikke bli holdt.

Stortingspresidenten utstøter en ed og kverter nevene.

- Det er de fordømte tyskerne! Og disse svenskerne gjør alt hvad tyskerne forlanger!

Hambro trekker et dypt pust, og så er han plutselig den gamle igjen.

Det er ikke uten grunn at denne mannen er lidenskapelig interessert i teater. Han er blitt en slags skuespiller selv ved det, og ikke ^{skuespiller heller} en gang en dårlig. To minutter senere har Hambro sig selv helt i sin makt igjen.

Med sitt elskverdigste smil henvender han sig til den engelske journalisten i stolen ved siden av og sier:

- Det var noen som nevnte ordet Columbia. En av sønnene mine har studert ved universitetet der...

HVAD SOM FOREGIKK I OSLO
- - - - -

Oslo, 13. april 1940

I mellemtiden er det foregått litt av hvert i landets hovedstad. Idag, den 13. april, har dr. Bräuer, Tysklands befullmektigede representant i Norge, en lang rekke viktige konferanser. De begynner tidlig om morgenen og fortsetter til langt ut på natten. Han snakker med biskoper og jurister, med arbeiderledere og skibsredere, med håndverkere og politikere, med folk fra administrasjonen og fra industrien.

Er der enda en mulighet for å undgå denne meningsløse og unyttige krigen? Er det enda ikke tid til å slutte fred? Det er meningen med alle disse konferansene.

En samtale med justitiarius i den norske høiesterrett er av særlig betydning. Paal Berg, en liten mann med et drevent advokatfjes, fremsetter det forslag at der skal innsettes en ny regjering til avsløsning av regjeringe Quisling, - en regjering som på en viss måte skulde spille en formidlende rolle.

- Og major Quisling? spør dr. Bräuer.

Paal Berg legger ansiktet sitt i folder og sier ingen ting.

- - - - -

Like etter finner der en konferanse sted mellom Quisling og dr. Bräuer.

- Hr. Quisling, sier dr. Bräuer til avslutning. De er nu inne i situasjonen. - Hvordan vil De stille Dem til hr. Bergs forslag?

Quislings ansikt er alvorlig og eftertenksomt. Han stryker sig med hånden over ~~et~~^{det} rødblonde håret ~~sitt~~. Han er ingen tilhenger av pompøse talemåter. Han svarer bare:

- Det som skjedde den 9. april gjorde jeg ikke av personlige grunner.

- De mener dermed å si at De stiller sak over person?

- Det er riktig.

- De er altså villig til å bringe dette offer?

- Ja, jeg er villig til å gjøre det som ligger i mitt fedrelands interesse.

Det er et alvorlig og høitidelig øieblikk. Minister Bräuer blir grepet av ~~de~~^{ord.} enkle og mandige ~~ere~~^{ere} ~~klaring.~~ Han reiser sig op og trykker major Quislings hånd uten å si et ord.

- - - - -

Nu ligger veien klar. Paal Berg har fullmak til å treffe de nødvendige forholdsregler. Han kaller høie teretts medlemmer sammen. Han telefonerer med Stockholm. Taler med Hambro. Der legges ingen vanskeligheter i veien for ham. Alt går glatt.

Den 14. april blir administrasjonsrådet dannet. Det har til opgave å avløse regjeringen Quisling. Det består av menn hvis navn har en god klang og høit anse^{tt} både i Oslo og landet forøvrig. I spissen for administrasjonsrådet står fylkesmannen i Oslo, I.E. Christensen.

Om eftermiddagen den 15. april finner den høitidelige mottagelse og utnevnelse av Administrasjonsrådet sted i Videnskapsselskapet.

Samme dag hadde Vidkun Quisling sendt ut sin gripende erklæring til det norske folk hvori det blandt annet heter: "...legger mine fullmakter i Administrasjonsrådets hender. Lenge leve Norge!"

Ikke mindre betydningsfull - selv om det mere berører den menneskelige side ved dette politiske drama - er den erklæringen som høiesterettsjustitiarius Paal Berg leste op i radioen:

"Efter at regjeringen Nygaardsvold hadde forlatt Oslo, var det i Norges hovedstad ikke lenger noen representant for den utøvende makt. I denne for land og folk skjebnesvangre tid har hr. Quisling stillet sig til disposisjon i den hensikt å bidra til å undgå blodsutgydelse i de okkuperte distrikter og til at ro og orden skulde oprettholdes. Ved nå å tre tilbake har han pånytt vist sin ansvarfølelse og sitt fedrelandssinn. Jeg takker derfor hr. Quisling for hans erklæring ved hvilken den av Høiesterett etablerte ordning er blitt gjort mulig".

"...TETT I TETT MED HVITE PARAPLYER..."

Dovre, 14. april (søndag) 1940

Søndag ettermiddag er en bilkolonne dratt avsted fra Otta. Riktignok er det vanskelig å se at det ~~er~~^{hører} sig om en kolonne, for det er lang avstand mellom hver bil. Dette er gjort for at de ikke skal vekke oppmerksomhet. Alle bilene er også overstrøket med hvit farve, - de minner om spøkelsesaktige sneblokker som ruller avsted gjennom det hvite landskapet.

I nærheten av jernbanestasjonen Dovre blir det et opphold. Det står en lastebil tvers over veien og sperrer passasjen. De forreste bilene stanser op her. De som følger etter setter farten ned.

En av bilene, som hører til kolonnen, er stan- set ved opkjørselen til en bondegård. En av de to menn som sitter i baksetet, skrur bilvinduet ned. Det er øiensynlig en høi offiser, muligens en general. Han kan være i slutten av 60-årene, slank, nesten mager. Han har en liten svart kne- belsbart.

En tolvårspike kommer løpende, blir stående ved bilen og titter inn i den med den sky nysgjerrighet so er karakteristisk for barn fra landet.

Chaufføren spør:

- Vet du hvad der er i veien der foran oss?

Piken løfter armen og peker i retning av Dombaas.

- Der borte falt der en masse hvite paraplyer ned fra himmelen.

Hvite paraplyer? Herrene inne i bilen ser p hverandre. De tror å vite hvad det betyr. To minutter sene har de bragt i erfaring at de gjettet riktig. Bilene foran dem har snudd og kommer nu tilbake. En ung offiser hopper ut av den første bilen. Han stanser foran generalen, legger hånden til luen og melder:

- Deres ^Wajestet, veien til Dombaas er sperret. Det er sloppet ned tyske fallskjermstroppe like i nærheten. Vi har enda ikke fått detaljerte opplysninger. Det er forsl

om å snu.

Kong Haakon gir chaufføren ordre til det. Han vil vende tilbake til Gudbrandsdalen, - dalen han vilde forlate idag. Mens chaufføren enda holder på med å manøvrere bilen frem og tilbake på den smale veien, kommer en mann forbi som holder på med å stelle med et gevær. Kongen skrur bilruten ned igjen og sier:

- Vil ikke De også snu, minister Ljungberg?

- Nei, Deres Majestet, terrenget foran her hører til mitt kompetanseområde.

- Pass godt på Dem selv, Ljungberg. Bring meg ikke i den kjedelige situasjon at jeg i kveld må lete etter en ny forsvarsminister.

- Det vil ikke vare så lenge, Deres Majestet. De få tyskerne der borte skal vi snart gjøre kål på.

ild på sig før det har forlatt bilene og må trekke sig tilbake med tap. Saken ser altså ut til å være noe vanskeligere enn først antatt.

Det var søndag ettermiddag under et uvær med storm og snedrev at tyskerne landet i den trange slukten her oppe i dalen. Dagen etter opholder de sig fremdeles der. I løpet av natten hadde de sprengt banelegemet i luften, slik at alle togforbindelse mellom Otta og Aandalsnes blev umuliggjort. De har skåret over alle ledninger, holder også veien besatt. Veien er Ruges tilførselslinje, - veien som englenderne skal rykke frem på fra Aandalsnes.

Det er ikke alle som ~~betrakter~~^{betrukker} saken så seriøst som general Ruge. I distriktet omkring Dombaas hersker det en utrolig, en nesten sykkelig nervøsitet. Hele distriktet har nervene på høikant. Skiløperpatruljer i hvite skidakter undersøker terrenget. De synes å formode at der er fallskjermssoldater alle vegne. Fredelige landsens folk bli utsatt for mistanke og arrestert. Den ene episoden etter den andre hender disse dagene.

På alle veiene blir der stillet opp vaktposter eller grupper av dem. Det er frivillige som man i en fart har fått samlet. De er utstyrt med gevær og armbind, amatørsoldater. Men de er mere pågående enn soldatene i de regulære arme. Det var det flere som fikk føle. Som for eksempel herrene fra NTB, som var kommet i fem biler til bondegården Lesjaverk, et sted nordvest for Dombaas. De pakker saken sine sammen da de får høre om de tyske fallskjermssoldatene og kjører avsted i retning av Stuguflåten. Turen er ingen fornøielse. Hvert kvarter blir de stanset, undersøkt og plaget med allehånde spørsmål. De får høre at de er spioner og gud vet hvad, at de står i ledtog med fallskjermssoldatene o.s.v. Dagen etter blir hele forsamlingen internert. Her hjelper det ikke en gang å legge frem de legitimasjonspapirer som Nygaardsvold i egen høi person har underskrevet...

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie 2014
et skal til Aandalsnes. Hadde de tyske fallskjermersoldater fått tak på dette godstoget, vilde de ha fått sig en god løter. Men toget blev stanset i tide.

Flere vogner i dette toget er lastet med små, men usedvanlig tunge kasser. Soldater holder vakt ved ~~alt~~ ^{toget}, der hører en offiser til bedekningen også. Det er bare noen få innviede som vet hvad kassene inneholder: gullbeholdningen til Norges Bank.

Historien om denne gullbeholdningens "heltemodige" flukt er bent frem eventyrlig, den rene kriminalroman. Allerede nu, bare en uke efter oppbruddet fra Oslo, har der dannet sig en hel ~~rekke~~ ^{serie} ~~rekke~~ legender om den...

Tidlig om morgenen den 9. april blev gullbarrene og seddelt ~~personer~~ ^{bankene} tatt ut av kjellerne i Norges Bank og lagt ned i kasser. Derefter lastet på biler, - bare noen få på hver bil. Ovenpå kassene blev der anbragt forskjellige møbler, kasser, husgeråd, lørbærtrær og andre ting som gav inntrykk av at her dreide det sig bare om ytterst uskyldige transporter. Så kjørte bilene avsted i retning av Hamar. Chauffører og ledsagere var politifolk, som i en fart var blitt iført sivile klær.

Ved bygrensen står der en tysk vaktpost som stanser alle biler som vil forlate Oslo.

- Hva har De der på bilen Deres?

- Det ser De jo selv, svarer chaufføren. - Barnesenger, litt hermetikk, sengeklær og en kanarifugl.

- Hvor skal De hen med dette?

- Det er til et sommersted i nærheten av Fagernes.

- De kan passere.

Og så ruller bilene med barnesenger og den godt skjulte gullbeholdningen ut av byen.

Virkelig et strålende eksempel på skarpsindighet og besluttomhet i krigstider, ikke sant?

Dette er bare en av de mange, mange legender som folk forteller hverandre om gulltransporten, men dessverre er den ikke noe annet enn en - legende. Saken er at da gullbilene forlot Oslo, fantes der ikke en eneste tysk soldat i byen. Og følgelig var det heller ikke stillet opp noen tysk vaktpost på det angitte sted.

Men der finnes også sannferdige historier om Norges Banks pengeverdier. Således er det for eksempel et faktum at der allerede i Hamar manglet en ^{bank} ~~bank~~ med pengesedler ~~til~~ ^{med} en pålydende verdi av 25.000 kroner.

Idag, en uke senere, står jernbanevognene med den dyrebare beholdningen på den lille jernbanestasjonen syd for Dovre, og Norges Banks direktør, som er ansvarlig for den, har sine bekymringer.

- Hvordan vilde det være, foreslår stasjonsmesteren, om vi sendte vognene sydover igjen?

- Er De gal? farer bankdirektøren op. Han har hele tiden vært i en amper stemning. - Kjenner De ikke til at tyskerne er under fremrykning sydfra? Det vilde være galskap, vi må gjøre det på en annen måte. Vi må ta under overveielse om vi ikke skal laste kistene på biler igjen og føre dem over den svenske grense.

- Jeg frykter for at veiene ikke er i den forfatning at dette lar sig gjøre. Det skal være meget sne og is oppe i fjellet.

- Da får vi bruke sleder.

Den ledsagende offiser blander sig op i samtalen og bemerker:

- Jeg skal spørre hovedkvarteret hvad det mener om situasjonen her ved Dombaas. Inntil da får vi vente med å ta noen beslutning.

En halv time senere foreligger hovedkvarterets svar. Der regner man med at antallet av fallskjermssoldater ikke kan overstige 60 mann. Det stormfulle været, det stadige snefall oppe i fjellene utelukker enhver forsterkning til tyskerne luftveien. Videre har nordmennene fått ført frem artilleri og granatkastere. Fallskjermtroppene er ikke noe problem lenger. Det er bare et spørsmål om timer når man får røkt dem ut.

Dette var tirsdag den 16. april.

PARLAMENTÆREN

- - - - -

Ved Dombaas, 16. april (tirsdag) 1940

Tirsdag er tredje dagen de tyske fallskjermssoldater holder stillingen ved veien til Dombaas. Også den

ne dagen er det storm, og sneen faller tett.

Om ettermiddagen den 16. april begir en ung norsk offiser sig ^{avtal} ~~avtal~~. Han går nordfra i retning av tyskeres stilling og svinger et hvitt flagg. En parlamentar...

- Holdt!, blir det plutselig ropt. Bak en stenblokk kommer stålhjelmen til en tysk fallskjermssoldat til syne, dernest hele soldaten. Det er den første tyske forposten.

Nordmannen snakker til ham på tysk:

- Før mig til den offiseren som er chef for denne avdelingen.

Vaktposten forlater ikke sin stilling. Han sender parlamentaren til den neste vaktposten, og ^{deres} ~~han~~ fører nordmannen bakover til "hovedkvarteret", - en større bondegård hvor tyskerne har sine fanger.

Nordmannen er ytterst forbløffet over å finne som chef for denne avdelingen en mann som nesten ikke kan stå på benene. Den tyske premierløytnanten beveger sig ved hjelp av et par høist primitive krykker. Allerede straks etter landingen den første dagen blev han såret ovenfor kneet. Han blev forbundet nede i veigrøften, som var fylt med vann på grunn av sneløsningen.

- De ønsker? spør den tyske løytnanten.

- Jeg kommer på vegne av chefen for ~~den~~ avdelingen som ligger rett overfor Dem og oppfordrer Dem til å kapitulere. De vet selv at ^{all} ~~enhver~~ motstand er nytteløs.

- Nytteløs? Vi har da holdt oss her i tre dager uten at det kan sies at det var nytteløst.

- Er det ikke nytteløst idag, så blir det i morgen.

- Så får vi vente til i morgen.

- De vil altså ikke overgi Dem?

- Nei.

- Vet De hvad som venter Dem? Høist sannsynlig vil De ~~si~~ ^{si} hele mannskapet Deres bli skutt ned.

- Det skal det to parter til.

Nordmannen ruller det hvite flagget ut igjen og går samme veien tilbake som han er kommet.

Kampen går videre.

~~115357~~

SKULDER VED SKULDER?

Hovedkvarteret i Gudbrandsdalen, 22. april 19

Oberst Morgan, chefen for den engelske brigaden som er satt inn i Gudbrandsdalen, står ansikt til ansikt med general Ruge, den norske øverstkommanderende. Morgan inn tar en utpreget skjødesløs holdning. (En norsk offiser skrev senere i et privatbrev: "Jeg har ofte ergret meg over disse engelske offiserene. De var ellers gode soldater, men de prøvde ^{på alle måter} ~~å~~ ~~en~~ ~~hver~~ ~~å~~ vise oss at en englender er mere enn en nordmann").

Ruge har foldet ut et kart. Han sier:

- Jeg har et viktig oppdrag for Dem, oberst Morgan. Vi har forberedt en sterk stilling ved Tretten. Jeg har tiltenkt Deres brigade å besette denne stillingen.

Oberst Morgan setter op et lite vennlig, et nesten forskrekket ansikt:

- Skal mine tropper allerede sendes frem igjen? Jeg ber om undskyldning, men mine folk er helt utkjørt.

- Noen må til syvende og sist besette stillingen. De kjenner til at Hvinden-Haug's avdeling ikke kan settes inn i øieblikket. Den trenger under alle omstendigheter litt ro.

- Jeg forstår det, svarer oberst Morgan. - Men jeg innser ikke hvorfor det akkurat er mine bataljoner som skal settes inn. Betenk, hr. general, hvad mine folk har gjort nemgått. De var helt ferdige da de steg i land i Norge. Overfarten var en katastrofe. Storm, storm hele tiden. Fra båten gikk det direkte inn i jernbanevogner og derfra med én gang inn i kampen. Det er soldater uten erfaring. Jeg frykter for at moralen vil lide under at vi sender disse ferske soldatene i kamp for ofte.

- Kjenner De til, hr. oberst, at våre norske avdelinger så å si uavbrutt har stått i kamp de siste fjorten dagene. Man har fortalt mig at noen av soldatene er falt i søvn midt under kamphandlingene. En mann fra vårt dragonregiment nr. 2 sovnet av utmattelse bak en stor sten og blev først vekket da han fikk en tysk granatsplint i kroppen. Det blev konstatert at han ikke hadde sovet på tre netter.

Morgan har ingen bemerkning å gjøre.

- Stillingen ved Tretten, sier Ruge, er godt forberedt og sterk. Det vil nok gå.

Morgan skjønner at det ikke er noen vei forbi og sier:

- Mine folk er ikke vant til å kjempe i skog. Jeg synes at det derfor vilde være riktig om De i det minste vilde sørge for norsk flankedekning.

- Jeg skal se hvad der kan gjøres. Jeg trodde jeg skulde kunne spare mine dragoner litt et par dager. De har de fortjent. Men hvis De absolutt forlanger det, skal jeg sende dem fremover enda en gang. Forøvrig håper jeg på et på et godt samarbeide. Jeg sender med Dem oberstløytnant Beichmann som forbindelsesoffiser. Det er en flink mann, og han kjenner terrenget. Jeg er sikker på at De kommer til å samarbeide godt med ham.

UOVERENSSTEMMELSER...

Hvad oberstløytnant Beichmann angår, hadde han liten grunn til å være fornøid med samarbeidet. Midt på natten kommer han frem til de engelske ~~soldater~~ ^{skullene}. Han konstaterer straks at ~~de~~ ^{skullene} ikke står der hvor de efter Ruges anvisning skulde stå.

Litt over ~~midnatt~~ ^{midnatt} treffer han en engelsk kompanichef.

Oberstløytnant Beichmann stanser og sier til ham:

-Jeg er virkelig overrasket over at stillingene der oppe i skogkanten ikke er besatt.

Kompanichefen trekker på ~~skulene~~ ^{skullene}.

- Man skulde ikke gi oss oppdrag vi ikke har trening i.

- Alt vilde være bra om De sendte seks mann o dit.

- Det har jeg gitt ordre om. Men folkene går ganske enkelt ikke. ~~ff~~ ^{ff} hvad vilde De gjøre? Det er unge og uerfarne soldater, - jeg kan jo ikke pryle dem frem. De har ingen som helst kamperfaring, og slett ikke i skogterreng. Under slike forhold har jeg ikke rett til å forlange det

-106-

umulige av dem.

Nu er det oberstløytnant Beichmann som trekker på skuldrene. Han går sin vei.

Han går fra kompani til kompani, men ingen steder er forholdet slikt som forutsatt. Englenderne synes faktisk å være redde for skogen. Kanskje tror de på spøkelses... Vel, det er å håpe at de vil gjøre sin plikt i morgen, når det blir lyst.

Ellers kan det hele utvikle sig til en katastrofe....

Stiftelsen norsk Okkupasjonshjelp, 2014
norske dragonene på den andre siden av dalen har hittil også greid å holde stillingene sine. Det var vel grunnen til at tyskerne ikke straks rykket frem til Otta denne dagen.

Klokken 16 kommer et helt kompani styrtende. Det er høydepunktet av panikken ved Tretten. Soldatene kommer løpende over broen. Det er noen som har fortalt dem at broen skal sprenges i luften. De er redd for å bli latt tilbake på den andre siden.

Norske biler, godt dekket, står ved siden av veien her. Engländerne legger beslag på dem og oppfordrer chaufførene til å kjøre avsted. Kjøreren på den første bilen vegrer seg for å gjøre det. En ung, blekkinnset englander setter pistolen for brystet hans og brøler:

- Kjør, ellers skyter jeg dig ned!

Nordmannen svarer på engelsk:

- Disse bilene tilhører de norske dragoner.

- Jeg teller til tre... Hvis du ikke gjør som jeg sier, kommer det til å hende noe!

I dette øieblikk kommer en annen englander bort til bilen. Han river pistolen ut av den blekkinnedes hånd og sier:

- Gjør ingen dumheter!

Derpå haler de nordmannen ned fra setet, og en englander griper rattet og setter bilen i gang. I dette øieblikk kommer en stor privatbil til syne på veien, og den fører brigadechefens flagg. Ikke før er bilen stanset, så hopper flere offiserer ut av bilen. Blandt dem oberst Morgan, brigadens chef. Han stiller seg op midt på veien. Han er blodrød i ansiktet, - rød av skam og raseri. Bak ham står offiserene fra hans stab. To av dem har trukket revolverne.

- Men er dere helt forrykte, skriker Morgan.

Motoren i den første bilen blir stanset. De flyktende soldater står der på veien, - en rådløs saueflokk uten leder.

- Dere ønsker kanskje at vi skyter dere ned?

- Kom ned av bilene, kujoner.

Engländerne oppe på bilene krabber ~~ned~~ langsomt ned, står der håndfalne og ser sig usikkert omkring.

Plutselig lyder en kraftig motordur oppe i luften. Tyske bombefly.

Veien tømmes i en fart. Denne gang hører også oberst Morgan og hans stab til de flyktende. De løper fra dekning til dekning, fra sten til sten, fra tre til tre for å redde sig unna maskingeværilden.

EN OVERRASKELSE PÅ OTTA
- - - - -

Otta, 23. april 1940

Om kvelden denne dagen har general Ruge for tatt en liten inspeksjonsrunde.

Han forlater sitt hovedkvarter ved Brennhaug og begir sig til Otta i bil. Sammen med ham er der noen stabsoffiserer og den engelske militærattachéen, King Salte. Det ser ut som om kvelden skal bli interessant. I hotellet på Otta - det blev en smule medtatt under det siste bombeangrepet - blir de bevertet av en vakker ung dame.

Under serveringen av kaffen innleder general Ruge en samtale med henne.

- De hører ikke hjemme her på Otta?
- Nei, jeg er fra Oslo, svarer den unge damen.
- Men De er sikkert ikke serveringsdame av fag?
- Jeg er lærerinne, svarer hun.
- Det var det vi tenkte oss. Nu må De fortell oss utførligst hvordan De er kommet hit.
- Det er fort gjort. Jeg dro på ski gjennom Nordmarka med tre venninner. Da fiendtlighetene begynte, og jeg befant mig utenfor Oslo, ønsket jeg å gjøre den nytte som var mulig. Jeg meldte mig til tjeneste ved en avdeling ved Stryken og fikk beskjeftigelse som kokk. Jeg arbeidet en lang stund i kjøkkenet, og det var ikke så enkelt, særlig da tilbaketoget begynte. Jeg har fulgt med hele denne tide og var dessuten så uheldig å komme bort fra min avdeling under veis. Omsider er jeg havnet her i kaffeen på Otta, og jeg synes...

I dette øieblikk blir en bilbremse slått kraftig på. En god del biler stanser utenfor. Skrik, ophissede menneskestemmer... stemmer som snakker engelsk.

King Salter, som har hørt oppmerksomt på hva lærerinnen har fortalt, reiser sig og legger ansiktet sitt

I dype folder. Derpå forlater han huset. Lærerinnen har holdt op med å fortelle. Alle blir interessert i det som nu foregår utenfor. Da den gjennemtregende stemmen til King Salter ~~høres~~ høres, går general Ruge også ut. Der blir han vidne til en scene som han ikke så snart glemmer. Ute på veien står der omtrent 30 engelske soldater. Det er fremdeles så lyst at man kan se at alle sammen mangler våben og stålhjelmer. De står der med senket blikk,- som prylte hunder. Midt i klyngen står King Salter.

- Dere burde skamme dere alle sammen,- kujoner som dere er.... Og dere kaller dere soldater.

Dette og andre ting er innholdet av hans straffetale. Det er overflødig for Ruge å stille noen spørsmål, og det som attachéen nu forteller ham, bekrefter bare hans egen formodning. I Tretten er fronten brutt sammen. Disse "territorials" satte avsted som skremte harer. De beslagla de første de beste bilene de fant ved veikanten og kjørte avsted hit, 70 kilometer bak fronten. Det må vel kalles å tape hodet, å bli grepet av panikk.

- Jeg kjører med én gang til hovedkvarteret, sier general Ruge. - Jeg skulde være Dem takknemlig om De vilde dra avsted til fronten og prøve å redde det som enda kan reddes.

Det var imidlertid ikke meget å redde. De to engelske bataljonene til Morgan var fullstendig revet og de som ikke flyktet blev tatt til fange eller trent op i fjellene. Det norske dragonregimentet som blev avskåret på grunn av englendernes flukt, trakk sig likeledes op i fjellene eller løste sig op. Sammenbrudd over hele linjen...

Hvad King Salter angår, så vendte han ikke tilbake til hovedkvarteret. Han blev i løpet av natten bragt inn på et sykehus bak fronten. Han hadde fått fem kuler i kroppen.

MAN KJEDER SIG....

- - - - -

Lesjaskogen, 24. april 1940

De siste dagene har det vært så som så med Sir Cecil Dormers humør. Han opholder sig på en bondegård ved Lesjaskogs-vannet og venter på at kongen skal innfinne

sig. Men sannelig begynner det å bli kjedelig. Disse for-
dømte fallskjermersoldatene er landet oppe ved Dombaas, og
siden da er alle forbindelseslinjer med Gudbrandsdalen bli
avbrutt. Snart forlyder det at kongen kommer, snart at han
ikke kommer. Det er ingen som vet hvor han opholder sig he-
ne.

Tilværelsen vilde ikke være til å holde ut,
dersom der ikke fantes whisky. Men det finnes heldigvis
whisky. Og der er ingen mangel på selters, og heller ikke
på sne til å avkjøle den med. Idag ser faktisk livet en
smule mere tiltrekkende ut. Og ute på innsjøen har en hel
eskadre ~~av~~ engelske jagerfly gått ned. Det er hele 18 dob-
beltdekkere av typen Gladiator, - prektige maskiner. Det er
et syn å se dem. Chefen for flyeskadren, Sir John William
Donaldson, har slått opp sitt kvarter like i nærheten og
har fått tid til å avlegge sin landsmann ministeren et be-
søk.

Hele den siste uken har man drevet på med
forberedelser til jagerflyenes ankomst. Først kom ingeniø-
rer fra luftvåbenet, ~~for~~ ^{of de} støvet gjennom hele området for å
finne en egnet plass. De bestemte sig for innsjøen. De
undersøkte tykkelsen av isen og fant den sterk nok. Så
blev ~~der~~ ^{kom} kjørt frem bensinfat som blev stablet opp på isen.
Senere ~~v~~ ^{kom} kasser med ammunisjon, og til slutt en kjempeflokk
arbeidere som fikk fjernet sneen.

Men nu er jagerflyene på plass, og det er
også i siste liten. Luftrommet beherskes av tyskerne, og de
er alle fullt opmerksom på. Det norske luftvåben var helt
fra begynnelsen totalt utilstrekkelig og har under feltto-
get ikke kunnet gjøre noe av betydning. En del av flyene
tok veien til Sverige, og av de andre er det bare noen få
tilbake. Om dagen står de et sted i utkanten av en tilfros-
set fjord eller vann og starter først etter at det er blit
mørkt. Å bruke dem i direkte kamp er ikke å tenke på, og
derfor blir de satt inn i meldetjenesten.

Dette er årsaken til at de tyske bombeflyen
- av de engelske infanteristene kalt "Heinis" - uten å bli
forstyrret og i ro og mak kan utføre sitt arbeide. De stor
transportmaskinene som daglig går til Trondhjem og videre

flyr etter en bestemt ruteplan. Man kaller dem spøkefullt "Fjerntrafikk". De inntreffer på minuttet. Det fortelles at stasjonsmesteren på Dombaas hver dag stiller uret sitt etter ankomsttiden til disse tyske transportmaskinene.

Men det der skal det nu bli slutt på. Gladiatormaskinene vil komme til å ha et ord med i leken. Det er ypperlige maskiner. De har skaffet bolsjevikene nok å bestille under finskekrigen, og dessuten er Sir John Donaldson kjent som en pågående kar.

Sir Cecil Dormer står i stadig forbindelse med Monsieur Dampierre, den franske ministeren. De står i daglig telefonforbindelse med hverandre, så vidt det er gjørlig da. Dessverre blir telefonledningen omtrent hver dag ødelagt av tyske flybomber.

Sent på kvelden telefonerer Sir Cecil Dormer til sin franske kollega. Han spør om han kunde ha lyst til å ta maskinene i øiesyn og senere få sig et glass whisky hos Donaldson. Monsieur Dampierre lar sig ikke be to ganger om det. Også han venter svært på kongens ankomst og vil ikke nekte for at han kjeder sig litt.

"Å, BARE EN VIKTIGPER..."

Det blir en meget hyggelig aften. De tre herrer sitter i den engelske flyvers kvarter, drikker whisky og snakker om krigen. Sir John Donaldson er ikke bare en flott offiser, han er også en dreven forteller. Han forteller om den dramatiske turen flyene hans har bak sig: Folk fra marinenes luftvåben bragte flyene om bord i et hangarskip. Så sattes kursen østover. Været var stormfullt, så det blev en reise som de kom til å huske. 180 mil fra kysten fikk de ordre om å starte. Sneen falt da tett. Allikevel bar det løs. Donaldson var den første som raste avsted bortover det flate dekket. Kurs mot norskekysten. Sne, snestorm hele tiden, mine herrer! Det var som å fly gjennom tykk melk. Derene kunststykke at vi fant vannet her ved Lesjaskog. Men nu er vi altså her, og i morgen bærer det løs!

- Vi får håpe det beste, sier Monsieur Dampierre, - han har vært en opmerksom tilhører. - Men noe anti-luftskyts har ikke London sendt.

- Jo, det er blitt gjort, sier flyveren med et særlig ettertrykk.

- Jaså? Er kanonene så behendig opstilt at man ikke kan se dem da?

Flyoffiseren setter op et temmelig dystert ansikt.

- Jeg skulde ønske det forholdt sig slik. Men det gjør det dessverre ikke. Skibet som hadde kanonene om bord, blev senket av tyskerne.

Lang pause, - alle tre sitter og tenker. I dette øieblikk kommer en engelsk soldat inn i stuen. Han melder til sin chef at der er kommet en norsk flyoffiser som har noe viktig å si.

- Før ham inn, befaler Donaldson som reiser sig for ^{gå} å den inntredende i møte.

Nordmannen er en ung, sympatisk offiser fra luftvåpenet. Han ser sig omkring i stuen og konstaterer med et blikk ^{min fornuft} ~~at~~ ~~et~~ ~~blikk~~ ~~som~~ ~~ikke~~ ~~er~~ ~~realistisk~~ at der er sivile personer til stede.

- Bare snakk ut, De kan være trygg her, bemerk Donaldson.

Allikevel snakker nordmannen med hviskende stemme. Og det er en egen slags hvisking. Den unge fyren ser ut til å være temmelig opbragt. Han gestikulerer ivrig har ikke i øieblikket meget av det norske flegma. Det er ikke lett å opfatte hvad han sier.

Det ser ut som om saken må være av stor betydning, for nordmannen blir mere og mere intens, insisterer Donaldsons svar blir stadig skarpere. Det ser ^{til at} ~~nesten~~ ut ^{at} ~~at~~ ~~de~~ ~~vil~~ ~~ryke~~ ~~i~~ ~~hans~~ ~~ans~~ ~~syn~~ på hverandre. Plutselig, ^{lik hurtig som} ~~at~~ ~~de~~ ~~kom~~, er den unge nordmannen ute av døren. En kort, bisk avskjed.

Donaldson kommer nonchalant tilbake til sin gjester og tenner igjen shag-pipen sin som er gått ut mens han snakket med nordmannen.

- Hvad var det fyren vilde, spør Sir Cecil Dormer.

- Å, det var bare en viktigper, svarer Donaldson avvisende og ergerlig.

- Han så ut til å være meget opbragt.

- Han kom her med gode råd, og det har vi ikke bruk for. Han var helt forferdet over den måten vi hadde stillet op maskinene våre. Han mente at motorene vilde bli ødelagt på grunn av nattefrosten. Han kom med forutsigels om at alt mulig vilde komme til å skje. Tull...

- Faktisk er nettene her oppe ^{godt} meget kolde, sier den engelske minister. - Det kjenner vi ~~godt~~ til av egen erfaring.

- Det kan gjerne være, bemerker Donaldson, men vi kjenner også maskinene våre. Og nettop disse Gladiator-maskinene tåler adskillig påkjønning.

Selskapet fortsatte til langt på natt. De sluttet snart å snakke om krigen og gikk over til temaer som var langt morsommere.

Det var derfor først temmelig sent Sir Cecil Dormer kom sig i seng ^{og sovnet}.

DONALDSONS GLADIATORFLY - VAR ENGAN
- - - - -

Og det var meget tidlig at Sir Cecil Dormer blev vekket.

Han våkner ved en larm som ikke er helt ny for ham lenger, men hver gang meget usynpatisk. Bombeeksplosjoner! Han titter på klokken, - den er 5.15. Virkelig sjøfelt av disse tyskerne! Med en ed springer Dormer ut av sengen og begir sig ned i kjelleren. ~~på den søndagmorgen~~. På veien ned kaster han et blick ut i det fri. Det er lyst Og det er en øredøvende støi i luften, - det må minst være 10 eller 12 Heinkel-maskiner i virksomhet. Maskingeværene knitrer. Bombeflyene går meget lavt. Og Sir Cecil er ikke et øieblick i tvil om hvad de er ute efter.

Han får tak i sin kikkert og ser utover innsjøen. Der ute står de ~~18~~ 18 Gladiator-maskinene. En av dem er allerede begynt å brenne. Flammene blir større og lysere, og plutselig slår en stikkflamme i været, like høi som fjellene omkring innsjøen. Et praktfullt syn å se, men for Sir Cecil Dormer dypt tragisk.

Det høres som om motorduren oppe i luften blir sterkere og sterkere. I dette øieblikk tenker Sir Cecil Dormer ikke på den faren som truer ham selv. På sett og vis er jo de maskinene der borte på isen også h a n s maskiner. Han blir stående hvor han er.

Var det ikke igår at man satt sammen med Donaldson og koset sig ved en whisky? Og var det ikke da at denne unge nordmannen plutselig dukket op og laget en scene? Kritiserte han ikke både det ene og det annet? Men for pokker,- de engelske maskinene står jo der akkurat som på et presenterbrett, den rene uansvarlighet. Tyskerne behøver jo bare å fyre løs på dem.

Om nu bare maskinene startet! For fan, hvorfor starter de ikke?

Ministeren hever kikkerten enda en gang. Med det blotte øie kan han iaktta hvordan mennesker bak maskinene løper om ~~herover~~ ^{hvoran de}. Nu opdager han at det er flyvere. Det ser ut som om de nettop er kommet ut av sengen. Mens de løper bortover til maskinene sine ifører de sig flyverantrekket. Noen andre er i sving med propellene, men motorene ser ikke ut til å komme i gang. Så har Kanskje allikevel kulden vært for sterk? Den unge nordmannen hadde muligens rett i dette punkt også?

Der bærer de alt en såret ~~mann~~ vekk! Stakke unge soldater! Kanskje hadde alt dette ikke hendt, hvis man hadde hørt på rådet, ikke vært så selvsikker.

Men se der! Der ruller virkelig en maskine bortover isen. Gudskjelov, - den har de fått i gang. Der kommer også en maskine ~~til~~ ^{til - det} er nummer to. Men så er det også slutt, definitivt slutt.

Stadig kommer nye tyske bombefly, - det ser ikke ut til å bli slutt på dem. Bomber faller med korte mellomrom, og kjempestore isflak fyker omkring. Store vannsøiler stiger til vær. Der dannes store sprekker i isen. Nå blir det umulig for maskinene å starte også, fordi rullebanen blir for kort.

^{et} Sir Cecil Dormer begynner å fryse og ber om å få ^{et} teppe omkring sig. Det er et altfor oprivende skuespil til at han orker å sitte rolig i kjelleren. Det ser forre

-115-

ut til at der utkjemper kamper oppe i luften, for det knitre livlig. Se der styrter en maskine ned, - en tysk maskine. Så blir det atter tyst der oppe i luften.

Igjen faller der tyske bomber. Flere Gladiator-maskiner er alt forsvunnet i innsjøen. Andre er bare sunket halvveis nedi vannet. Bæreflatene ligger helt nede på isen.

Imidlertid, - et slag kan også bli en kjedelig ting hvis det varer for lenge. Og dette varer i 15 timer.

Sir Cecil Dormer forlater observasjonsposten sin for å få laget sig en kopp varm te. Om kvelden får han sig fortalt alle enkeltheter. Det de modige engelske flyver utførte, var rene ~~helte~~ ^{hval} heltegjerninger. Flere tyske maskiner blev skutt ned. Men ~~hves~~ ^{hval} hjelper det alt sammen? Donaldsons beste flyveskadre har ophørt å eksistere. Noen dyktige og tapre flyvere er igjen, men ikke en eneste maskine...

Den 27. april bragte "Daily Herald" en melding som begynte slik:

"Britiske jagerfly er kommet til Norge. Noen av dem er riktignok blitt beskadiget av tyske bombefly..

Og den 8. mai stod der i "Daily Herald" en utførlig meddelelse om de utmerkelser som var blitt tildelt flyverne fra Lesjaskogvannet. Overskriften lød:

"R.A.F. Heroes in Battle of Frozen Lake".

Krigskomiteén. Selvsagt har englenderne sine grunner for dette. Store tap, tyskernes overlegenhet i luften, tilførselsvanskeligheter og mere til. Men i Frankrike vilde man allikevel ha vanskelig for å forstå et slikt skritt. Tilbaketog er tilbaketog, og jeg er av den opfatning at vi ikke kan finne oss i noe sånt...

Efter den veltalende Reynaud taler den øver kommanderende Gamelin, som har noe av ^{den} ~~en~~ lærde ~~manns~~ omstendelighet og forsiktighet.

- Situasjonen er vanskelig, men ved Namsos er den ikke uten positive utsikter. Vi har kjernetropper der, våre alpejegere. Hvis vi vil erobre Trondhjem, så kan jeg bare si nu eller aldri. Jeg er derfor av den opfatning at vi må motsette oss den engelske plan av alle krefter. Jeg for mitt vedkommende har allerede sendt general Mittelhauser til London for å bearbeide englenderne i favør av vårt syn på saken...

- Utmerket, sier Reynaud ^{opmuntrende} ~~rosende~~.

- Vi har, fortsetter Gamelin, tre jegerbataljoner i Namsos-området, hvortil kommer en engelsk brigade med tre bataljoner ~~444~~, tilsammen 6000 mann...

- Et øieblikk, innskyter Lebrun. - Er det kjen hvor mange soldater englenderne alt i alt har i Norge?

- De har 15.000 mann der. Man var forberedt på å sende en armé på 100.000 mann, mens vi på vår side skulde sende 40.000.

- 40.000, gjentar Lebrun med en betenkelig mine, er ikke det litt drøit?

- Tallene representerer maxima, hr. president.

- Tror De ikke vår egen front blir svekket ved dette?

- Det vil neppe bli spørsmål om dette maximum svarer Gamelin undvikende.

Lebrun er fremdeles ikke fornøid og søker assistanse hos generalstabschefen.

- General Georges, hvad er Deres mening om dette?

- Min mening er den at vi til nød kan ^{avgi} ~~avgi~~ 40.000 mann. Men heller ikke flere. Krigen ved våre egne grenser er nu som før hovedsaken. Vi har tatt ~~elvorlig~~ ^{avgi} un-

der overveielse om vi ikke skulde sende tropper fra koloniene.....

- Akter De å sende negre til Hammerfest? avbryter Reynaud ham.

Den høie komité smiler, og generalen blir rø i ansiktet. I steden for å avfeie den innskutte bemerkning med en vits, begynner han å diske op med langtekkelige forklaringer. Han går i detaljer, snakker om det vanskelige terrenget i Norge, om klimaet og om utrustningen.

President Lebrun gjør slutt på det ved å henvende sig til Gamelin:

- Jeg skulde gjerne høre noen ord om hvordan det ligger an med den militære ledelse i Norge.

- Det er fort fortalt, svarer Gamelin. - I Narvik har den engelske general Makesy overkommandoen, i Namsos er det general Carton de Wiart. Syd for Trondhjem kommanderer chefen for den brigaden som har landet der, nemlig general Morgan...

- Oberst Morgan, korrigerer den nøiaktige Georges.

- Ja, det er riktig, - oberst Morgan. Oprinnelig var det mitt ønske at vår general Audet skulde overta ledelsen, men englenderne bragte ham uten videre til Namsos.

- Og det finner De helt i sin orden? utbryter Reynaud hånlig. - Jeg synes absolutt ikke det er enkelt og greit. Det der er jo et helt aktieselskap. Det er altså ingen i Norge som har overledelsen? Ikke noe å undres over at det går dårlig.

Reynaud, den drevne advokat fra hundre prosesser, har en fin nese for når hans store øieblikk er fæne. Han river nu ledelsen av diskusjonen over til sig. Han legger frem det programmet som han har ferdig med sig. Og han har den tilfredsstillende at dette programmet blir vedtatt av komitéen øieblikkelig og enstemmig:

Frankrike ønsker at det norske foretagende skal fortsette.

Frankrike ønsker at Trondhjem skal angripes
Frankrike ønsker at spørsmålet vedrørende den militære ledelse blir klarlagt. General Gamelin får i oppdrag å fly til London uten opphold for med ettertrykk å legge dette program frem for englenderne.

FRANSKMENN I WHITEHALL
- - - - -

London, 26. april (eftermiddag) 1940

Samme eftermiddag som den franske krigskomité er trådt sammen til møte hos den franske president, er general Mittelhauser kommet til Croydon, den store flyplassen i London. Den franske minister i London, Monsieur Corbin, er mødt frem for å avhente generalen. Dessuten er en høi offiser fra den britiske generalstab til stede. Det viser sig meget hurtig at han ikke bare er kommet for å gjøre sin franske kollega den ære å ønske ham velkommen. Herrene tar plass i den franske ministers bil, og med den følger de privilegium at den uhindret kan passere alle vaktposter og sperringer.

Konversasjonen dreier sig om trivialiteter og om været.

- Jeg er glad for å være kommet ut av kassa, sier general Mittelhauser. - Det var nokså stormfullt vær over Kanalen.

Her ser den engelske offiseren ^{at han} sitt øieblikket kommet.

- Da gjør det mig dobbelt ondt, hr. general, at De har utsatt Dem for alle ubehageligheter ved denne reise.

Mittelhauser skjønner øieblikkelig at der ligger noe under disse ordene.

- Hvordan er det å forstå?

- Jeg er bange for at De er kommet for sent. Mittelhauser retter sig op i skindsetet.

- For sent? spør han i en skarp tone.

Englenderen fortsetter:

- Det synes å være så godt som avgjort at vi opgir Trondhjem.

Dette er også noe nytt for Corbin.

- Hvad sier De? Umulig! I Paris sitter nu Krigskomiteén sammen nettop på grunn av spørsmålet Trondhjem.

- Og i morgen kommer Gamelin hit, tilføier Mittelhauser.

Englenderen trekker på skuldrene.

- Da må vi øieblikkelig foreta oss noe, sier Mittelhauser. Det går jo ikke an å la Gamelin komme til London bare for å meddele ham at han er kommet for sent. Jeg foreslår at vi øieblikkelig kjører til Foreign Office.

Corbin tar mikrofonen på apparatet som forbinder ham med chaufføren og sier:

- Kjør til Foreign Office!

Bilen tar veien over Westminster-broen. Til høire kjører den inn i den brede ~~den~~ gaten som heter Whitehall, ~~es~~ som har gitt Samveldets administrasjonssentrum sitt navn. Her ligger alle de viktigste ministerier. Her ligger også, i den trange Downing Street, utenriksministeriets gammel-dags ~~og~~ grå og triste bygning.

Understatssekretær Cadogan mottar franskmennene.

Corbin går direkte ~~over på~~ ^{Corbin} saken.

- Jeg har den ære å meddele Dem at vår øverstkommanderende, general Gamelin, kommer hit på besøk i morgen. Jeg tillater mig å anholde om at han får en samtale med premierministeren og med l. admiralitetslord.

Cadogan samtykker og gjør notater i kalenderen.

Dermed skulde saken være i orden. Men franskmennene er enda opbragt over det som generalstabsoffiseren fortalte dem. Det er Corbin som tar ordet.

- Vi har hørt at opgivelsen av Trondhjem er så godt som besluttet. Jeg må innrømme at jeg betrakter denne beslutningen som skjebnesvanger, hvis det er så at denne beslutningen er tatt. Hele verden har jo sine øine rettet mot Trondhjem.

- Jeg skal ikke si Dem i mot, svarer Sir A. Cadogan, jeg kan forresten gjerne tilstå overfor Dem at herrene i krigskabinettet er av samme opfatning....

- Men da synes de ikke å handle i overensstemmelse med sine opfatninger, avbryter den hissige general Mittelhauser.

- Dessverre er det nesten slik som De sier, fortsetter Cadogan, men glem ikke, mine herrer, at dette er

en krig hvor luftvåbenet er avgjørende over alt. Tyskerne har besatt alle norske flyplasser. I følge de opplysninger vi sitter inne med må de minst ha 600 fly i Norge,- transportflyene ikke medregnet. Tyskerne har den absolutte overlegenhet i luften.

- Men da skulde England også sende fly til Norge, bemerker Mittelhauser sarkastisk.

Cadogan kaster et blikk ut gjennom vinduet. Fortsetter så:

- Vi h a r sendt fly. Vi har beordret et betydelig antall jagerfly til Aandalsnes. Men vi har mer en motgang. Se bare i de avisene som er kommet ut i dag. Her berettes det meget utførlig om de maskinene som landet på en tilfrosset innsjø. Jeg kan fortelle Dem i all fortrolighet: av disse maskinene er det ikke ett tilbake.

politikk står under innflydelse av. Det vilde være interessant å kjenne til alle de hemmelighetsfulle forbindelser som eksisterte mellom grevinnens boudoir og ministerpresidentens arbeidsværelse. Men alle disse mangeartede forbindelser vil det vel aldri lykkes helt å få klarhet i. Reyna

kommer sikkert til å tie på dette punkt. Og hvad grevinnen angår så mistet hun livet ved en mystisk bilulykke i juni 1940, mens Reynaud slapp fra historien med en hodeskade.

Apparatet på Reynauds bord holder ikke op å kime. Det er tydelig at Reynaud begynner å bli nervøs. Han tar mikrofonen.

- Er det dig, Chérie? Nei da, det er ingenting... er bare fryktelig optatt... gjelder dette med Norge... Hvad sier du?.... Det skal jeg fortelle dig i aften.

Han legger røret ~~til~~ ^{til}. - Hvor langt vi kommet? Ja, det er riktig, Trondhjem. Hvis vi sender en gammel krysser inn i fjorden og dertil setter inn en masse fly...

Atter ringer det i det midterste apparatet, og atter svarer Reynaud:

- Dig, Chérie?

Sekretæren ser gjennom stenogrammet sitt, men kaster av og til et stjålent blick bort på sin chef. Han skjønner godt hvad som foregår. De fleste i ministeriet ved det også. Senere, efter sammenbruddet, har også andre fått øinene op. I dag kan man lese det på trykk i bøker.

Reynaud gir i øieblikket inntrykk av å være meget opbragt:

- Hør nu her, Chérie, jeg har jo sagt dig at jeg nettop nu holder på med et viktig arbeide. Ja, ja da, bare jeg kommer hjem...

Dikteringen fortsetter:

"Dessuten går jeg ut fra at De er enig med mig i at det er nødvendig å legge hele ansvaret og all kommandomyndighet i hendene på en mann når det gjelder ledelsen av operasjonene på den skandinaviske krigsskueplass...

Reynaud tenner sig en ny sigarett og gruble over hvordan han skal forme avslutningen. Ellers er ikke

det hans vane. I alminnelighet dikterer han i et tempo som gjør sekretæren redd og nervøs.

Med en stor gestus kommer det endelig:

"Man må se stort på tingene, hvis man i det hele tatt vil føre krig. Det gjelder å handle hurtig, ellers taper man krigen. Motta, kjære hr. førsteminister, forsikringen om o.s.v., o.s.v..... Gjør telegrammet ferdig med en gang. Og sørg for at det kommer av gårde uten opphold.

- - - - -

Denne kvelden måtte grevinnen vente meget lenge på Reynaud. Årsaken til det var at der ankom et telegram fra London. Reynaud mottok det klokken 23.23. Avsenderen av telegrammet var minister Corbin. Telegrammet antydde temmelig utilsløret at englenderne nu var så godt som fast bestemt på å opgi Trondhjem.

Reynaud oppfattet telegrammet som en personlig fornærmelse. Her sammenkaller han Krigskomiteén til et møte i Palais d'Elysée og sender Mittelhauser til London. Sender også Mr. Chamberlain et flott avfattet telegram.

Corbins telegram slutter slik:

"Sir A. Cadogan tilføide at hvis general Gamelin kunde foreslå andre tiltak som gjorde det mulig å avhjelpe vår nuværende underlegenhet, så vilde de bli prøvet med den største interesse."

Hvad er meningen med en slik vending når man oversetter den fra diplomatisk sprog til kjensgjerningen?

Den betyr: det er uten hensikt å sende hr. Gamelin til London. La ham bli hjemme.

Og så er den skikkelige Gamelin, som har det travelt, i mellemtiden ankommet til London.

Fra Trondhjem rykker tyskerne frem mot Støren, slik at Dovre-banen nu også må sikres mot angrep fra nord.

Oberst Dahl og hans gruppe er blitt trengt op i fjellene.

General Steffens har måttet opgi sin stilling ved Voss.

General Hvinden-Haug's tropper, som under kampene i Gudbrandsdalen er blitt helt utmattet og desorganisert, er for øieblikket ikke innsatsdyktige.

Brigaden Morgan er enda ikke kommet sig efter nederlaget ved Tretten.

De engelske forsterkninger ankommer ikke i den utstrekning som var forutsatt.

De tyske fly angriper daglig Aandalsnes.

Engelske transportskib senkes.

Telefonforbindelsen, også forbindelsen med regjeringen (den kom for noen dager siden til Molde) er fullstendig avbrutt.

Slik omtrent ser situasjonen ut.

Denne situasjon undergikk heller ingen forandring ved at general Paget dukket op. Han blev sendt over som chef for de engelske tropper i Gudbrandsdalen. Det blev på forhånd sagt om ham at han var en erfaren praktiker og samtidig en fremragende teoretiker. I den første verdenskrigen blev han såret 4 ganger. Hadde også tjenestgjort i India og Marokko. Sist var han chef for generalstabsskolen i Camberly, hvor han efterfulgte lord Gort.

General Paget har også ~~erklært~~ sig et navn som golfspiller, og det må sies å være ganske forbløffende i betraktning av at den venstre armen hans er lammet som følge av et sår. Det er et pussig tilfelle at også general Carton de Wiart, som har kommandoen nord for Trondhjem, også har en lammet arm.

Det var den 26. april at Paget ankom. Den 27. april overgav Ruge ham kommandoen over samtlige tropper i hele Gudbrandsdalen.

Den 28. april kommer der en melding fra London som setter et definitivt punktum for general Paget's løpebane som feltherre i Skandinavia, og det endog før det er riktig begynt.

Like før mørkets frembrudd kom der i går et hydroplan direkte fra London til Molde. Det var lørdag kveld. Blandt passasjerene var også en ung engelsk kaptein. Like etter ankomsten begav han sig til havnekapteinen og hadde med ham en samtale under fire øine.

Et kvarter senere er kapteinen, som optrådte så hemmelighetsfullt, allerede på vei innover Romsdalen.

Imidlertid er det blitt helt mørkt. Reisen gjennom Romsdalen er vanskelig, for ikke å si risikabel.

Den smale landeveien blir sterkt trafikert i nattetimene, for om dagen er så godt som all trafikk innstillet på grunn av truselen fra de tyske fly. Kolonner med biler stanser op. Det er forbundet med den største risiko å sno sig forbi. Og rett som det er må der gjøres holdt på grunn av kjempemessige bombekrattere.

Dessuten er det midt i sneløsningen. Om dagen strømmer vannet over veien. Nu om natten er vannet frosset til is, så kjørebane er glatt som is. På et sted står skogen i brann like ved veien. Reisen blir det rene mareritt.

Klokken blir omkring 3 om natten før den engelske kapteinen kan stanse utenfor øverstkommanderende Pagets kvarter. Et papir som legitimerer ham som kurer fra War Office gjør at han slipper inn til general Paget med én gang.

Paget reiser sig fra feltsengen sin og leser ~~bookjeden~~ ^{ordren} fra London i lyset fra en lommelykt. Det er ordre om at samtlige engelske stridskrefter skal evakuere Gudbrandsdalen og begi sig til Aandalsnes, hvor de vil bli innskibet.

Denne natten lyktes det ikke Paget å få blund på øinene.

SVARET

- - - - -

Noen timer senere står general Paget med ordren foran den norske øverstkommanderende, general Otto Ruge.

General Ruge står først helt stum et øieblikk, nesten som han skulde være lammet. Så sier han:

- Er De klar over hvad dette betyr? Det er

det totale sammenbrudd i hele Syd-Norge.

Englenderen har ikke noe å svare på det.

Ruge fortsetter:

- De kjenner de planer vi her har arbeidet etter. Jeg var av den oppfatning at det fremfor alt gjaldt å innta Trondhjem. Jeg mener som så: har vi først inntatt Trondhjem har vi en basis for videre fremstøt. Muligens endog et offensivt fremstøt sydover. Dette var min strategiske ide, om jeg så må si. Men nu er den ødelagt.

- Rømmer vi Gudbrandsdalen, blir veien fri til Trondhjem. Og skulde tyskerne sette sig riktig fast der, da er det håpløst å tenke på å komme inn der igjen.

Ruge tier og sitter og ser fremfor sig.

- Situasjonen er fortvilet, sier Paget og avbryter tausheten. - Men jeg vil minne Dem om de samtaler vi hadde. Situasjonen var fortvilet både igår og dagen før.

- Kanskje allikevel ikke så fortvilet som vi forestilte oss. Tenk på oberst Dahl. Muligens vil det lykkes ham å slå sig igjennem. Husk våre tropper nord for Dovrebanen. Vi skal ikke gjøre det lett for tyskerne. Og så har vi fremdeles general Hvinden-Haug. Hvis bare London vil sende oss forsterkninger....

Ruge spretter op. Det er som om der er gått et nytt lys op for ham. Hans deprimerte tilstand er som blåst vekk.

- Nu vet jeg det, sier han og går med lange og kraftige skritt gjennom kvarteret sitt. - Vi skal ikke gi op kampen, - tvertimot. Vi forlanger forsterkninger fra London. Vi telegraferer tilbake at vi ikke begriper nødvendigheten av et tilbaketog, og at vi heller ikke vil begripe det.

General Paget sier ingen ting. Han kjenner englenderne bedre. For han er selv en av dem.

To telegrammer avsendes til War Office, - det ene fra Ruge, det andre fra Paget. Begge ber om at ordren må bli tilbakekaldt og at der blir sendt forsterkninger. At man akter å operere etter de gamle planer som om intet var hendt.

Men om kvelden, ~~end~~ ^{end} før der er kommet noe svar fra London (der kom forresten aldri noe), trekker Paget sine tropper ut av dalen. Han trekker dem langt tilbake, til en stilling tre kilometer syd for Dombaas.

29. april 1940

-126-

KAIEN BRENNER I MOLDE
- - - - -

Nyheten om London-regjeringens hemmelige ordre er også kommet den norske regjering i Molde for øre.

Den har skapt dyp nedslåtthet hos alle, ikke minst hos kong Haakon. Slik så altså den storartede hjelp ut som England lovet den 9. april!

Regjeringen sender et protesttelegram til London.

Men London ligger et godt stykke unna, og telegrammer forårsaker ikke direkte smerter.

Utpå eftermiddagen kommer svaret fra Foreign Office. Man har sørget for at krysseren "Glasgow" anløper Molde for å stille sig til disposisjon for herrene i regjeringen.

Det var jo også et slags svar.

- - - - -

Dagen går - en dag fylt med bitterhet og skuffede forhåpninger.

Den blir ikke hyggeligere ved det at tyske bombefly hjemsøker Molde.

Litt over klokken 11 om kvelden kommer krysseren "Glasgow" til Molde.

Straks etter samler der sig på kaien en forsamling på ca. 50 mennesker: kongen og kronprinsen, regjeringen og diplomatiet, for så vidt de har holdt ut helt til Molde. Der er også noen damer der. Konen til den engelske minister Dormer, fru Dampierre og den polske fru Neumann. Hun har fremdeles med sig de to pekingesere hun har ført med sig helt fra Oslo.

Det er livsfarlig å bevege sig gjennom Mold. Hele husrekker står i flammer. Nu og da styrter et tak brende ned. På gaten ligger der igjen glødende bjelker.

Det er ikke anderledes nede ved havnen. Der brenner lagerhusene og kulloplagene. Hele ~~kaien~~^{kaien} står i flammer. Det er umulig å komme om bord. Engelske marinesoldater og norsk infanteri blir satt inn for å slokke brannen.

Alt i ett stiger flammer til vørs. Det ser

truende ut for bagasjen som er blitt sendt i forveien. Det samme gjelder viktige offentlige dokumenter, bunkene med pengesedler fra Norges Bank, koffertene med de personlige endeler. Der blir lagt våte presenninger over.

På kaien står også de små uanselige trekasser hvor regjeringens gull befinner sig. Heldig bragt bort fra Oslo og reddet fra de tyske fallskjermssoldater, etter allehånde eventyr bragt hit til Aandalsnes....og nu danser flammene omkring gullet.

Arbeidet går med feberaktig hast. Klokken 12.30 er brannen slokket så vidt at kongen kan gå om bord. Han er den første som setter føttene på dekket. Etter ham kommer kronprinsen og regjeringen.

Chefen om bord mottar kongen og fører ham ned til kahytten som er reservert ham.

Der blir ikke vekslet mange ord. Hverken sinnstemningen eller tidspunkt tilsier det. Kongen har sine bekymringer, og kapteinen tenker bare på å komme punktli avsted.

Nu står han allerede oppe på broen. Det var hans hensikt å komme vekk like over midnatt, men fremdeles driver de på med å innlaste disse fordømte gullkassene.

- Hallo!, roper han ned fra broen.- Hallo, dere der nede! Sett farten op litt!

Svetten hagler nedover pannen på de arme matroser. De løper med ~~den~~ tunge kistene og stabler dem op på dekket. Det er umulig å få innlastet dem på forskriftsmessig måte i lasterommet.

Funksjonærer fra Norges Bank står der og fører kontroll med hver eneste kasse.

Med nervøse skritt går kapteinen frem og tilbake på broen. Med korte mellemrom kaster han et blikk på klokken. Klokken 1.20 gir han nestkommanderende en ordre. Til matrosene roper han:

- Slutt med gullet!

- Vent litt, roper en fortvilt stemme nedenfra. Den kommer fra en av bankfunksjonærene. - Bare et kvarter til, hr. kaptein!

- Jeg har allerede ventet mere enn et kvarter

Nu er det slutt.

Vi ~~trengs~~ ^{trenger} bare et kvarter, bare ti minutter.

- Ikke et minutt lenger! Nettene er forbandet korte hos dere! Når det blir lyst, vil jeg være ute på det åpne hav. Tror dere jeg har lyst til å bli sendt til bunn av naziene på grunn av de elendige tredve millionene?

Trossene hales om bord. Tredve millioner kroner blev liggende igjen på bryggen i Molde.

Disse tredve millionene blev forresten lastet om bord i fire fiskekuttere i løpet av natten. Kutterne tok fet ~~sted~~ ^{avsted} i samme retning som "Glasgow", og så begynte et nytt og eventyrlig kapittel i historien om Norges Banks gull.

- - - - -
Kong Haakon sitter sammen med kronprinsen og de i sin kahytt. De to adjutanter er ~~der~~ ^{der} til stede.

Ingen har sagt et ord. Ingen av dem har heller smakt på whiskyen som står foran dem på bordet, - whisky på skotsk maner, med vann i i steden for selters.

Plutselig blir kongen interessert. Den gamle sjøoffiseren i ham er vakt til live. (~~Hør han blev konge i Norge var han dansk sjøoffiser~~) Hva er det kongen lytter etter? Jo, det er krysserens skruer som er begynt å rotere.

Det er noen som banker på døren.

- Kom inn, sier kongen.

En engelsk sjøoffiser kommer inn, ledsaget av en matros. Matrosen har hele armen full av redningsvester.

- Undskyld, tillater Deres Majestet at jeg hjelper Dem på med en her?

Uten et ord til protest lar kong Haakon englenderne anbringe redningsvesten.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshjelpen 2014
er bestemt til Admiralitetet i London.

I går forlot kong Haakon på en engelsk krysser Molde og dermed Syd-Norge. Da general Ruge innfant sig i dag, forelå direktiv fra regjeringen om at han skulde komme efter nordover. Et slikt direktiv er det lett å gi, men ikke så lett å følge. Det er jo ikke mulig å reise slik man vil lenger. Ikke en gang for den norske øverstkommanderende. Han må be englenderne om å sende et skib.

Det er grunnen til at Mister Foley har det travelt.

Inntil 9. april hadde Mister Foley sitt virke i den engelske legasjon i Oslo. Som en beskjedne funksjonær i passavdelingen. Det var ingen som kjente navnet hans. I dag er Mister Foley en stor mann. Han sørger for radioforbindelsen mellom overkommandoen og London. Denne jobben har han ikke bare hatt fra i dag, men helt fra felttogets begynnelse. Til å begynne med var han ledsaget av noen kvinnelige sekretærer fra legasjonen. De er alle sammen totalt ferdige, de befinner sig rundt omkring på sykehus, - overanstrengte og utmattet til døden.

Slik er Mister Foley. Men også det apparat han steller med har sin historie. Det blev ved en leilighet gjort til gjenstand for behandling i et hemmelig møte i Stortinget. Dette apparatet var nemlig en illegal sender. Det befant sig nemlig en god stund innenfor legasjonens enmerker på Drammenveien. Det er altså med denne senderen at Secret Service sendte sine meldinger til London, og der finnes folk i overkommandoen som er av den mening at Mister Foley bare for et syns skyld var knyttet til passavdelingen, men at han til gjengjeld hadde meget å gjøre med Secret Service.

Hvordan det nu enn forholder sig med det, så peilet radiotelegrafistene i den norske generalstab ⁱⁿⁿ denne hemmelige senderen. En stund så det ut til at det skulde brygge op til en stor affære. Saken blev bragt inn for Stortinget. Ja, det blev protestert litt også. Men det var også alt. I dag, akkurat som tilfellet har vært under hele felttoget, står apparatet til den norske overkommandos forføining.

Denne senderens historie er betegnende for historien om forbindelsen mellom England og Norge. Den kan

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie 2014
Ljønsnes 2014
Illustrasjon til en uttalelse som forsvarsminister Ljungberg skal ha latt falle under sitt besøk i London i mai:

"Hemmelig forlovet har vi vært hele tiden, men etter den 9.april er vi forenet i ekteskap".

Man kunde altså uttrykke det slik at Mister Foley bragte denne senderen med inn i det politiske ekteskap.

Mister Foley har også arbeidet bra i dag. Ved middagstid kom der radiomelding fra Admiralitetet i London at et skib stod til disposisjon. Det vil forlate Molde sent på kvelden. Og dermed er alt i den skjønneste orden

- - - - -

Sent på kvelden kommer en liten bilkolonne til Molde. Det er general Ruge og herrene fra overkommandoen. Det begynner å bli ~~helt~~ mørkt, og dette er det riktige tidspunkt til å innskibe sig.

Det ser uhyggelig ut i Molde. Molde har opphørt å være en by. Hele byen ligger i ruiner. Her og der ryker det enda på brannstedene. Ved kaien brenner det fremdeles. Ilden har antent noen kullhauger, og de har stått i brann et par dager. Heten her er nesten uutholdelig.

Ute på fjorden ligger noen engelske skib. Man kan se et stort transportskib og en jager. Innskibningen er i full gang. Småbåter farer frem og tilbake.

Overkommandoen er blitt henvist til den engelske havnekommandant. Ham må de først opsøke. Ruge får høre at der er rikelig med plass om bord i den store transportdamperen, - havnekommandanten har sørget for det. Skulde herrene ønske det, vil de straks bli ~~hentet~~^{bragt} om bord.

- Skal skibet nordover? spør Ruge, skjønt det er temmelig klart at båten ikke skal dit.

- Det skal til Scapa Flow, svarer kommandanten.

- Men vi vil nordover.

- Det dreier sig om en liten avstikker. Så vidt jeg vet har Admiralitetet forberedt alt. I Scapa Flow vil der ligge et skib ferdig til herrene.

General Ruge kaster et blikk på mennene i staben som står i en halvkrets omkring ham. Han vet godt at de ikke ønsker å reise til England. Dette punkt har vært

diskutert flere ganger. Disse unge herrene har jo sin stolhet og sine ~~lille~~ ^{fornevnelse} personlige ~~ansiktsuttrykk~~. Det kan man jo lett forstå. De er helt naturlig av den mening, at når Syd-Norge måtte opgis, så skyldtes det at England trakk sine tropper tilbake. Et anstendig menneske drar ikke til England under slike omstendigheter, - i hvert fall ikke på det nuværende tidspunkt.

Situasjonen er temmelig spent. Offiserene står der ubesluttssomme og kaster blikket til side. Er det ingen som vil gi et svar på generalens spørrende ansiktsuttrykk?

Jo, det er det. En ung stabsoffiser tar ordet og sier:

- Jeg tillater mig å foreslå at vi i k k e blir med til Scapa Flow.

Den engelske havnekommandant, kaster et fiendtlig blikk på den talende.

- Der er ikke så meget å velge mellom i dag.

Den unge stabsoffiseren tar bladet fra munnen og svarer:

- Vi må nordover. Til syvende og sist er det Englands skyld at vi må reise herfra. Derfor må England skaffe oss et skib.

Det ser ut som om det vil komme til et munnhuggeri. General Ruge griper derfor inn.

- Vi er nu tross alt forbundsfeller, sier han utjevnnende og vender sig derpå til havnekommandanten.

- Der ligger en jager der borte. Hvad mener De om at vi fikk den?

- Jeg har alt snakket med chefen om bord, svarer havnekommandanten. - De kan være sikker på at jeg har gjort alt mulig for å få ham til det, men forgjeves. Han har tatt direkte ordre fra London. Men hvis De ønsker det, skal jeg forsøke enda en gang.

Havnekommandanten forsvinner. Kontoret hans befinner sig i kjelleren til et nedbrent hus. Han vil sende en radioforespørsel til jageren.

Tiden går. Det er efter hvert blitt mørkt. Desto uhyggeligere virker ~~lyset~~ ^{skinet} fra de brennende kullhaugene. Offiserene spaserer frem og tilbake, venter på svaret.

De unge ~~sv~~ dem går i gang med å hente dokumenter i bilene og kaste dem på varmen. Her går de skriftlige optegnelser om kampene ved Lillehammer og i Gudbrandsdalen op i røk. Felttoget endte med avskjeden i Aandalsnes. Overkommandoens arbeide blir til aske.

Det ser ut til å drøie med å få svar fra jageren. Havnekommandanten er plutselig tilbake igjen og sier at han vil selv ta turen bort til chefen på jageren. Han går om bord i en barkasse.

Situasjonen begynner å bli pinlig. Klokken er 11. Noen av offiserene begynner å bli synlig nervøse. De spør sig selv om dette er forenelig med arméens ære. Den unge offiseren, som viste sig så modig en stund før, foreslår at man ganske enkelt skal beslaglegge noen av de norske fiskekutterne. Heller sildelukt enn ydmyke henvendelser til englenderne!

Det er nesten midnatt da havnekommandanten omsider kommer tilbake. Det er tydelig på langt hold at hans henvendelse har vært forgjeves. Chefen på jageren har vegret sig for å dra nordover, forteller han. Chefen har fått ordre om å sikre transportskipets overfart til Scapa Flow. Den slags befalinger kan selvsagt ikke ignoreres.

Mens englenderen er i ferd med å forklare dette, legger en barkasse til kaien. Kapteinen på transportskipet har sendt den for å hente nordmennene. Videre har han sendt med beskjed om at han akter å lette anker om et kvarter.

Enda en gang ser general Ruge sig omkring i kretsen av sine offiserer. Over alt møter han bare tause, alvorlige ansikter. Han smiler fremfor sig og sier til havnekommandanten:

- De ser selv, det er liten stemning for det.

Barkassen forlater kaien uten norske passasjerer.

For overkommandoen er det ikke noe annet å gjøre enn å vende tilbake til Batenfjordsøra, hvor den har hatt kvarter siden dagen før.

- - - - -
Mister Foley måtte tre i aksjon igjen. I løpet av den neste dag ankom endelig en jager, og om bord i den reiste Ruge og overkommandoen nordover, - uten å ta omveien om Scapa Flow.

"KJENNER BRIGADEN TIL AT....?"

Namsos, natten mellom 1. og 2. mai 1940

Løitnant Aune, tilhørende den norske etterretningstjeneste, er kommet til Namsos. Han går med raske skritt gjennom byen, som ligger som en rykende ruinhaug etter det siste bombardementet. Det er mørkt, - klokken er en halv time over midnatt.

Da han kommer ned i en dårlig oplyst kjeller, det er en telefon der, er det ikke vanskelig å se at løitnanten er meget ophisset.

Løitnant Aune betjener sig selv av apparatet. Man hører ham si:

- Jeg vil gjerne snakke med oberst Getz...meget viktig sak....nei, nei, med oberst Getz personlig!

Det varer en stund før det blir konstatert at obersten i øieblikket ikke er å få i tale.

- La mig få snakke med stabschefen da.

Men han er heller ikke til stede i øieblikket. Han ligger og sover, må hentes først. De siste dagene har vært anstrengende både for soldatene og offiserene. En liten stund senere er han i telefonen.

- Dette er løitnant Aune. Jeg vilde bare rapportere en personlig iakttagelse jeg har gjort nettop nu. Kjenner brigaden til at våre allierte vil forlate oss?... Ikke det...det kunde jeg tenke mig....snakket nettop med noen menige fra den franske staben. De sa ganske åpent at de skulde reise straks. Høist sannsynlig englenderne også....til en annen krigsskueplass, mener De?....det er mulig. At det bare er rykter?....Tror ikke det. Det er nok noe i det, vil De gi brigadechefen beskjed.

Løitnant Aune legger røret på og lener sig sig utmattet tilbake i stolen.

- Det er selve dødsstøtet, sier han innbitt til sig selv.

FRANK MUTO ER FORBAUSET

Mens løitnant Aune gjør sig op sine tanker

om det som vil skje de nærmeste dager, meget bekymringsfull tanker, går en mann bortover gaten som fører fra havnen til Namsos by. Han er nettop kommet hit på en engelsk båt. Han heter Frank Muto og er reporter i "Daily Express". Han har en koffert i hånden og er på jakt etter et hotell.

Frank Muto er kommet til Namsos fordi det blev fortalt ham at der vilde det komme til å skje store ting i de nærmeste dagene, - kamp på hele linjen, angrep på Trondhjem, seierrik fremmarsj, handling, handling. Endelig en gang skulde det skje noe.

Det som imidlertid Frank Muto blir vidne til om natten er tropper som marsjerer avsted i mørket. Men, eiendommelig nok, de marsjerer ikke i retning av Trondhjem. De marsjerer ned til havneområdet.

Han støter på et kompani som har gjort hold på en liten plass. De har felt utrustningen og våbnene med sig. En ung offiser står foran ~~frontlinjen~~ ^{Kompaniet} og gir ordre.

Kompaniet gjør halvomvending og marsjerer avsted. Det tar retning mot havnen.

Hvad kan det være som skjer her?

Frank Muto har tilstrekkelig kjennskap til krig, ~~og~~ han behøver ikke å stille spørsmål.

Reporteren er kommet inn i den ødelagte byen og streifer omkring i gatene. Han får høre at det bare et eneste hotell igjen, og der er det så som så med taket og ikke en hel rute i noe vindu.

Frank Muto er allikevel glad for at han får tak over hodet.

Da han kommer inn i huset, får han øie på menn i den sparsomt oplyste gangen, - to engelske politioffiserer.

De vil se hans legitimasjonspapirer. De vil vite hvad han ønsker å gjøre her, hvor han akter sig hen, når han vil reise o.s.v., o.s.v.

Da "forhøret" er over, blir det sagt ham:

- De må ~~ikke på noen måte~~ ^{absolutt ikke} skrive noe om det De har sett her i natt eller kommer til å se. De forstår?
- Jeg forstår.
- De må gi oss Deres æresord på at De ikke ko

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014) berette noe om dette, det være sig til Sverige eller andre steder.

Frank Muto gir sig æresord på det.

Enda en gang spør han sig selv: hvad er det som går for sig her i Namsos?

FORBUNDSFELLER

2. mai 1948 - - - - -

Torsdag, i grålysningen.

I løpet av natten til torsdag, torsdag den 2. mai, foregår der mangt og meget som er uforståelig.

I grålysningen er en liten gruppe norske ingeniørtropper brutt op. De kjører i lastebil langs telefonlinjen Haugen-Lyngstad for å kontrollere og utbedre ledningen som så godt som daglig blir brutt på grunn av de stadige bombardement.

En engelsk vaktpost med geværet i anleggsstilling og med et morskt opsyn under den flate stålhjelmen, stanser bilen.

- Må jeg få se legitimasjonspapirene.

De norske soldatene - eldre menn som i det borgerlige liv er telefonarbeidere - viser frem sine pass og sine passersedler.

Disse passersedlerne er, ^{en}noe de engelske militære myndigheter har funnet på. Alle som ^{ønsker} ~~ønsker~~ å komme inn på det av englenderne besatte ~~militærområdet~~ område, må være i besittelse av en slik passerseddel, - endog de chauffører som hver dag kommer med proviant til englenderne.

- Disse passersedlene, sier vaktposten barskt, gjelder ikke lenger.

- Hvorfor ikke? De er jo forsynt med passfotos og stempel.

- Det er så, men de er fra 25. april. Og da er de for gamle. Ordren er nu at det trenges en ny passerseddel hver dag.

- Men vi reiser jo gjennom her hver dag, sier han som er chefen for telefonavdelingen.

- Det forandrer ikke saken.

Det begynner å koke i den norske soldaten. Han plukker frem alt han har av engelsk og gir sitt raseri litt luft.

- Det eneste vi ønsker er å få reparert telefonledningen, ikke noe annet. Og det skulde vel også interessere englenderne, ikke sant?

- Jeg gjør det som jeg har fått ordre om.

- Da kan De si til chefen Deres at her dreier det sig om norsk territorium og ikke om et engelsk county!

Karene river passersedlene ut av hendene på vaktposten. De avslutter diskusjonen med å springe opp på bilen. Kjøreren er en rask ung kar som setter motoren hurtig i gang og kjører videre.

De er ikke kommet mere enn et par hundre meter, så smeller det. Vaktposten har sendt et skudd etter sine norske kamerater. Men heldigvis blev ingen truffet

Karene setter i en latter og kjører videre. De reparerer ledningen XA-DF som er brutt på flere steder. De gjør (sin plikt ufortrødent), er endog rede til å tilgi sin forbundsfelle litt. Tross alt er de jo forbundsfeller.

Hele formiddagen går med til arbeide.

Da bilen ved middagstid kommer tilbake til det stedet hvor den nevnte episode fant sted, er plassen tom. Den engelske vaktposten er ikke der lenger.

Men til gjengjeld gjør karene en merkelig opdagelse, - ledningen er brutt.

Troppchefen går bort for å undersøke saken på nært hold. Han rister på hodet.

- Her er det blitt brukt en trådsaks, sier han til folkene sine. - Vi henger i fra morgen til kveld, og nå ødelegger englenderne det hele for oss. Kan dere begripe sånt?

Det er ingen som begriper det.

Karene gjør den overskårne ledningen i stand og melder fra til den overordnede myndighet.

TO BREV OMKRING 22.40, 2. mai 1945

Det er torsdag, sent på kvelden.

Dagen er over.

Namsos blev bombardert.

Fränk Muto satt nede i kjelleren og var red for sitt liv... Han hadde forestilt sig tingene helt ander-

ledes.

Engelske tropper samlet sig i skogene omkring Namsos. Foran de tyske linjene efterlot de sig bare noen få vaktposter.

All forbindelse mellom den av de allierte besatte sone og utenverdenen blev avbrutt.

Ingen blev sloppet ut og heller ingen inn. Alle ledninger blev skåret over

Terrenget omkring Namsos er blitt forbudt område. Ikke et menneske vet hvad som foregår innenfor. Ingen opplysning slipper ut.

Selv ikke oberst Getz vet hvad som foregår i skogene på den andre siden av Snåsavannet.

Oberst Getz er chef for de troppene som opererer i Nordtrøndelag. Han holder den venstre fløi av fronten helt bort til svenskegrensen. Stabschefen har gjort han oppmerksom på den mysteriøse oppringning fra løytnant Aune. De har begge tenkt på den og snakket om den. Begge to har funnet ut at de alliertes hensikter høist sannsynlig må henge sammen med angrepet på Trondhjem. De vil sette alpejeerne inn mot festningen Agdenes, - noe de er vel egnet for. Slik er det vel.. Men det vilde vært bedre om de herrer allierte en gang i mellom ytret sig litt om sine planer. Men i så henseende er man ikke blitt bortskjemt.

Krigen går videre, og arbeidet går videre. Snart vil storoffensiven mot Trondhjem finne sted, og hvad oberst Getz angår så har han gjort alt for å forberede den på beste måte. Ikke senere enn i dag har han truffet en rekke viktige beslutninger... Således har han gitt ordre om at jernbane- og veibroen ved Tangen skal settes i stand, han har også truffet avtale med rette vedkommende om at forbindelsesveiene fra Mosjøen blir bragt i orden ^{med forbindelse} ~~og~~ offensiven.

Sent på kvelden melder løytnant Evensen sig i brigadekvarteret. Det er en offiser som oberst Getz først i går sendte avsted til det engelske hovedkvarteret, fordi han gjerne vilde ha en liaison-offiser der.

- God aften, Evensen. De er kommet tilbake alt?

Løytnant Evensens ansikt er alvorlig, nesten dystert.

- Jeg kommer med to brev til Dem fra det engelske hovedkvarter.

- Ser ikke ut til å være kjærlighetsbrev, sier oberst Getz, idet han studerer ansiktsuttrykket hos den unge offiseren.

Oberstens spøkefulle bemerkning har ikke fått løytnant Evensen til å fortrekke en mine.

Det ene brevet lød slik:

Kjære oberst Getz.

Det er med den dypeste beklagelse jeg må meddele Dem at vi må reise fra dette området - enhver av oss føler det dypt.

Vi etterlater oss en del materiell her, som vi håper De vil komme og ta, og jeg vet det vil være av stor verdi for Dem og Deres tapre tropper. Vi har bare ett håp - og det er at vi kan vende tilbake og hjelpe Dem med å bringe Deres kamp til en heldig avslutning.

Deres forbundne

CARTON DE WIART

Oberst Getz lar hånden ^{som holder brevet} ~~ned~~ ~~brevet~~ i falle. Han får øie på Evensen som står utenfor. Nu skjønner han hvorfor løytnant Evensen så så trist ut. Jaha, - nu er det en god del ting som er gått op for ham, gådene er løst.

Oberst Getz går frem og tilbake på gulvet i den lille bondestuen. Han prøver på denne måten å bli herra over sin ophisselse. Jaha, slik var altså de folk som var kommet over havet for etter eget sigende å hjelpe Norge. Stikker fra det hele i nattens mulm og mørke og skriver og sender til slutt brev, likesom i hån...

Obersten fikk også et brev til. Fra den franske overkommando, fra general Audet. Det er rikere på ord, flottere i uttrykksmåten, høfligere... i enhver henseende en franskmanns brev. Men saklig sett inneholdt det ikke annet enn Carton de Wiarts.

En offiser i ledende stilling tenker i karter. Oberst Getz - han har fått herredømme over sig selv igjen - ser foran sig det fjellrike Nordtrøndelag med de svenske fjell i øst, havet i vest og i midten det langstrakte Snåsavann. Han ser det hele klart og plastisk foran sig

Han tenker sig inn i dette landskapet, i disse dalene og sidedalene, de større og mindre byer, jernbanene og landeveiene, - de som nu er så vriene og vanskelige fordi sneen holder på å smelte.

Oberst Getz har ingen bruk for kart her, - s godt kjenner han det hele. Han vet hvor tyskerne står, og han vet også hvor hans egne tropper står. Selv om det bare gjelder den minste speiderpatrulje, vet han hvor den befinner seg ~~også~~. Men han vet dessverre også mere. Han vet at der hvor det skulde stå engelske og franske tropper, der står det ikke noen. Der er opstått et stort hull i dette landkartet. Et ingenting...

Hvad vil skje i morgen? Og dagen etter den? Muligens er det skjedd noe alt i dag?

Tyske rekognoseringsavdelinger undersøker terrenget foran sig. De finner forlatte hull i bakken, de finner skoger som også er forlatt. Så rykker det første tyske kompaniet frem, om en stund er det et helt regiment som rykker inn i Namsos. Nordmennene blir angrepet i flanken, snart vil de bli angrepet i ryggen, og da er alt håp ute.

Oberst Getz må lese de to brevene enda en gang.

"Kjære oberst Getz. Deres hengivne Carton de Wiart."

Som den samvittighetsfulle mann han er, skriver oberst Getz i sin notisbok: "Mottatt 22.40".

INNSKIBNING

- - - - -

Klokken 22.40 befinner general Carton de Wiart sig om bord i et troppetransportskip. Det ligger ute på havnen, og generalen står og ser på at troppene innskibes.

På grunn av de tyske bombene er havneanleggene i en slik forfatning at de ikke kan brukes. Troppene må derfor bringes om bord i barkasser og alminnelige robåter.

I bakgrunnen ser han byen Namsos som står i flammer. Den ser ut som en kolossal fakkel som kaster sitt lys over det nattlige skuespill som heter flukten fra Namsos. ~~H~~an ser det røde gjenskinn av brannen i fjelltoppe

ne omkring.

Generalen løfter kikkerten og ~~sett~~^{befalte} et bestemt sted på strandbredden hvor robåtene trenger sig sammen. Han vinker en ung offiser til sig og sier:

- Der borte står en mann i sivil og snakker med soldatene våre. Det ser mig mistenkelig ut. Se nærmere på den karen. Det beste er at De tar ham til fange med én gang.

JONE MURRAY, EFTERGLEMT
- - - - -

Ti minutter senere står ordonansoffiseren foran mannen i sivil.

- Jeg spør efter ordre fra generalen: hvem er De?

- Mitt navn er Frank Muto, korrespondent for "Daily Express".

- Javel. De vet at vi skal forlate Namsos?

- Det ser jeg.

- Det er ønskelig at der ikke siver noe ut om vår avreise før vi er kommet vel avsted.

- Det har jeg hørt tidligere.

- Vil De følge mig om bord i skibet?

- Er det mulig å telefonere med London fra skibet? spør journalisten med et fordekt smil.

- Selvfølgelig ikke.

- Det var det jeg tenkte. Men da jeg under alle omstendigheter må komme i telefonforbindelse med London, foretrekker jeg å bli i land.

Den unge offiseren blir litt usikker. Han tenker sig om en stund og tilkaller til slutt en sersjant.

- Sersjant, denne mannen ønsker ikke å bli på bord. Han får gjøre som han vil. Men han får ikke lov til å forlate havneområdet før den siste soldat er bragt om bord.

Det varer ikke lenge før ~~de~~^{det} er skjedd. De første transportskibene er allerede ute av havnen. De siste robåtene er på vei utover.

Frank Muto går tilbake til byen igjen. Der ser det enda uhyggeligere ut enn dagen før. Nu er denne byen endelig helt ferdig. Ikke et menneske å se mellom ruiner

Det tresser bare op i de avbrente bjelkene av og til.

Like før han kommer til hotellet hører han raske skritt. Det er en engelsk soldat som løper nedover mot havnen. Mannen er tungt belesset og peser under vekten av den svære bagasjen.

- De behøver ikke å løpe, sier Muto, alle skibene er gått.

Det er artilleristen Jone Murray, 21 år gammel. De to mennene står der og ~~tenker~~^{lurer} på hvad de skal gjøre. Jone Murray har satt sine ting ned på gaten og tørrer svetten av sig.

Så lyder et kraftig skudd, derpå et ~~bill~~^{til}. De følges av hele salver. Helvete bryter løs.

De to englendere stirrer utover fjorden og får øie på lynglimtene i mørket.

- Det er våre torpedojagere, sier Jone Murray.

Straks efter går det op for dem hvad disse skuddene betyr. Over alt langs bryggene står det materiell englenderne efterlot, - lastebiler, motorisert artilleri, vogner av alle slag, - en veldig vognpark. Nu skytes det på alt dette for at det ikke skal falle i tyskernes hender. Flamme luer op. Hver gang en bensintank antennes ser de en stikkflamme som skjærer op mot nattehimlen med en fresende lyd.

Her ødelegges det materiellet som general Carton de Wiart skrev til oberst Getz om: "Vi efterlater oss en del materiell her, som vi håper De vil komme og ta, og jeg vet at det vil være av stor verdi for Dem og Deres tapre tropper".....

SISTE DAGSBEFALING

- - - - -

Oberst Getz' brigadekvarter, 3.5.1940

I dette øieblikk har oberst Getz ingen anelse om hvordan englenderne behandler det materiellet de har lovet ham.

Det vilde ikke ha interessert ham så svært heller. Han er i øieblikket beskjeftiget med ganske andre ting. Han sitter i sitt kvarter med et alvorlig ansikt, og skriver og skriver...

Han har gått i gang tre ganger, men hver gang

forkastet det, men nu er han endelig ferdig med dette arbeide. Han kaller på sin skriver og dikterer ham utkastet til en dagsbefaling:

"Da England og Frankrike av oss ukjente grunner har opgitt forsøket på å støtte oss i vår kamp og inatt uten varsel har trukket sine tropper ut ved Namsos, står vi idag alene overfor de tyske samlede stridskrefter - allerede omgått i flanke og rygg av tyskere på den linje som de engelske og franske tropper skulde holde.

Uten mulighet for hjelp utenfra og alene med ammunisjon for en slagdag og uten fly og luftvern og andre nødvendige våben, vil videre kamp bare føre til total intetgjørelse, uten å fremme noe militært formål.

Jeg har derfor idag foreslått for den tyske overledelse at det skal inntre våbenhvile, og herunder forhandlinger om etablering av fredstilstand for Trøndelag vedkommende, som det er gjort for sønenforliggende deler av vårt land.

Det er min tunge plikt som fungerende øverstkommanderende i Trøndelag å meddele de under min kommando stående avdelinger dette.

O.B.GETZ

Fungerende Divisjonschef

Oberst Getz ber sin stabschef komme inn. Han viser ham dagsbefalingen og den skrivelse han har rettet til den tyske øverstkommanderende.

- Hva mener De om dette?

Stabschefen leser de to skrivelser nøie igjennom, legger dem på bordet og snur sig vekk.

- Jeg har ingen ting å bemerke. Det er bra som det er. Det er ikke annet å gjøre.

- Vel, sier oberst Getz. - Så får vi ~~utdelt~~ ^{sende} be-
falingen til troppeavdelingene. Vil De be kaptein Haaland komme inn.

Kaptein Haaland er brigadens adjutant. Et par minutter senere står han foran sin chef.

- Her er et brev, sier oberst Getz, et brev som er bestemt for tyskerne. I dette brevet har jeg anholdt om en våbenstillstand på 72 timer. Ta dette brevet og begi Der øieblikkelig avsted til de tyske tropper som rykker frem over Namdalseidet. Glem ikke å ta med et hvitt flagg.

UNDERVISNING I GEOGRAFI
- - - - -

London, 4. mai 1940

Igår ankom utenriksminister Koht til Skottland.

Reisen foregikk om bord i et lite engelsk krigsskib og var slett ikke uten interesse. Han var ikke den eneste passasjer. Koht hadde den fornøielse ^{i Oslo} å treffe Madame Dampierre, fru til den franske minister. Det er en kjent sak at professor Koht har en gammel klokkekjærlikehet ~~for~~ alt som er fransk, - ikke minst for franske damer.

Hyggeligere vilde det selvsagt ha vært om de to hadde vært de eneste passasjerer om bord. Men det var dessverre ikke tilfelle. Sir Cecil Dormer og hans frue gjorde også overfarten med, og Koht reiste heller ikke alene. Forsvarsminister Ljungberg fulgte med ham som en slags sideordnet.

Idag ankommer de to ministre til London.

Det vilde vært pokker så hyggelig om for eksempel utenriksminister Halifax hadde mottatt sin norske kollega på jernbanestasjonen. Det har han imidlertid ikke gjort. I stedet har han sendt en hr. Monck som sin representant. Men hvem kjenner vel Mr. Monck?

Imidlertid skal ingen kunne si at hr. Monck ikke gjør sitt beste. Han holder en pen liten velkomsttale og stiller i utsikt at det skal komme hjelp både fra ham selv og fra myndighetene. Derpå ledes samtalen over på de siste dagers begivenheter. Mr. Monck vil gjerne ha inngående beskjed om hvordan stemningen er i Norge.

- Det er lett å tenke sig at den ikke er overdrevent god, svarer Koht.

- Man må imidlertid ikke holde op med å gjøre det klart for ^{nasjonene} folk at England ikke kunde handle anderledes enn det gjorde....

- Ingen lett opgave, innskyter Koht sarkastisk.

- Ingen kan bestride at NWEF har gjort alt so stod i dens makt...

/ sjølsagt,

I dette øieblikk kjører bilen frem. Den har stått og ventet i nærheten av sporet. Herrene tar plass i ~~bil~~ og kjører avsted.

Koht gjenoptar den avbrutte samtalen:

- De nevnte NWEF. Hvis jeg ikke er feil underrettet, skal dette bety North-Western Expeditionary Force. Er det ikke så?

- Helt riktig, svarer Mr. Monck.

- Jeg må da bemerke at vi i Tromsø svært ofte brøt våre hoder i anledning dette merkverdige navnet.

- Hvorfor det? spør Mr. Monck trohjertig. - I hæren er det alminnelig å ha den slags betegnelser.

- Det er nok så, men det er vel ikke alminnelig at man forveksler nordøst med nordvest. Norge ligger da nordøst for England.

- Det er jo sant, innrømmer Mr. Monck. - Jeg skal undersøke den saken. Myndighetene har nok sine grunner for det, tenker jeg.

Minister Ljungberg avslutter den geografiske samtale med en tørrvittig bemerkning.

- La oss gå ut fra at det er en krigslist for å narre tyskerne.

Herrene kjører i retning av Kensington til det norske gesandtskap, hvor der finner sted timelange samtaler med hr. Colban.

Derfra går det i bil til BBC, hvor Koht holdt en tale til nordmennene. Det er en opfordring til å vi. tålmodighet. Koht uttaler bl.a.:

- De alliertes hjelp kan ikke vise sin virkning straks. Vent litt, ta det med ro en stund... Det er mange som spør om ikke landet kunde vært spart for alt dette. Men spørsmålet ^{var} ~~stod~~ ikke lenger om vi kunde fortsette være nøytrale, men om hvilken av de krigførende parter vi skulde slutte oss til...

Norge har imidlertid tatt sin beslutning.

- Vi er Englands allierte, erklærte Koht senere i et intervju han gav den i London bosatte journalist Bjarne Braatøy.

Minister Koht gir intervjuer på løpende bår

Han blir beleiret av engelske journalister. Han blir fotografert fra alle kanter. Atter og atter retter han på slipset sitt og glattstryker dressen, en dobbeltspent stripet spaserdress som han i en fart fikk sydd sig i Tromsø. Koht har ikke hatt så stor erfaring med hensyn til å omgås verdenspressen akkurat. Smilet hans blir gjerne litt forlegent og krampaktig. De bilder han ser av sig selv i avisene, huer ham ikke.

Han blir spurt om hvor lenge han akter å bli.

- Det blir ikke lenge, svarer han, min plass er over i Norge. Jeg blir her bare et par dager og drar så videre til Paris.

- Er det tillatt å spørre Dem, hr. minister, hvad De akter å foreta Dem i Paris?

- Å, litt av hvert, er det noe upresise svar.

Ja, hvad Paris angår, så har professor Koht gode grunner for å uttrykke sig litt ubestemt. For de minner som knytter ham til Paris er av utpreget privat natur.

- 146 -

førsteminister Chamberlain i disse dagene. Hvordan kunde det gå til at Tyskland i relativ ro og mak kunde besette store deler av Skandinavia? Hvor var marinen henne da dette skjedde? Hvorfor trakk England troppene sine ut av det sydlige Norge?

Hvad utenriksminister Koht angår har han slett ikke kjedet sig i disse dagene. Han har sett sig om i Savoy, og det er en ganske behagelig avveksling når man i ukevis har sittet der oppe i det triste Tromsø. Og ved siden av Savoy er det andre lokaliteter i London hvor man kan føle sig riktig vel.

Men idag, den 7. mai 1940, forestår der utenriksminister Koht en opplevelse av ganske særlig art. Underhuset holder møte, og temaet er Norge. Chamberlain skal holde en stor tale.

Koht og Ljungberg trer inn i parlamentbygningens inngangshall. De blir anvist plass i plysjsofaen rett overfor veggmaleriet Magna Charta. Om en stund kommer en uniformert betjent som ledsager dem op. Det går opover krokete trapper frem til galleriet som er besatt til siste plass. For de to nordmenn er der reservert plass i forreste rekke.

Der hersker et magisk halvmørke i det store rommet, meget forskjellig fra Stortinget ved Carl Johans gate. Og så er det en egen lukt der, - en lukt, som minner om den i gamle museer.

Koht kaster et blikk ned i salen. Han ser benkene til Parlamentets medlemmer, de er overtrukket med grønn plysj. Han ser også de røde metallkassene som er full av papirer, det noe forhøiede bordet i midten med de tykke folianter på. Han ser nøie på Speaker'en i talar og stor parykk. I dette øieblikk bemerker han at det snakkes der nede. Han hører ordet Norge bli nevnt. Hvis hans øre ikke bedro ham, var det snakk om snebriller.

Han søker efter den som har ordet, og han finner ham på regjeringsbenken.

Koht snur sig og spør betjenten:

- Hvem er det som taler der?
- Krigsminister Stanley.

Dermed er betjenten forsvunnet. Her oppe er

det også forbudt å hviske.

-Det er riktig, sier ministeren der nede, at det bare var noen av våre enheter som var utrustet med snebriller. Vi sendte i sin tid en del briller i forsøksøieme til Frankrike. Men den rapport vi siden fikk om dem, tillot ingen definitive slutninger...

Mens krigsministeren taler, fylles huset mer og mere. Diplomatosjen er fylt til siste plass. Koht får øie på en del gamle bekjente, - U.S.A.s minister, den svenske gesandt m.fl. Sydamerikanere, arabiske typer, indere og egyptere.

For et øieblikk siden kom Colban. Han hilser på sine bekjente i losjen. Derpå tar han plass og lar blikket gli bortover "The Public Gallery".

Over på den andre siden sitter pressens representanter. Egentlig har de det meget ubekvent. Der fins ingen bord der. De har sine notisblokker på knærne og skriver ned. Koht har plutselig fått på følelsen at det er han som er gjenstand for disse notisene. Noen gir sin sidemann et puff i siden, andre hvisker til hverandre.

Nede i salen fortsetter man med å stille spørsmål og få dem besvart.

Nu er huset fullt besatt. Noen av parlamentmedlemmene bærer uniform. På ministerbenkene er der en sanntrengsel. De er altfor små for denne regjeringen som siden krigsutbruddet er blitt utvidet med nye medlemmer. Bare plassen ved siden av Chamberlain er fri. Chamberlain selv ser trett og slitt ut.

Der ligger en umiskjennelig atmosfære av nervøsitet over hele huset. Summingen i salen minner om det man hører i et konsertlokale før et stort orkester ^{setter} ~~spiller~~ ~~opp~~.

Aha, der reiser Chamberlain sig. Klokken er akkurat 3.48.

Der høres bifall fra benkene med de konservative. Men bare svakt. Opposisjonen antyder ved å forholde sig rolig at den er fast bestemt på å gjøre vanskeligheter. Chamberlain tar frem notatene til sin tale. Det blir stilt.

I dette øieblikk går en korpulent mann av middels størrelse med raske skritt gjennom rekkene og inntar plass ved siden av Chamberlain. Det er Churchill.

CHAMBERLAIN'S SVANESANG

Premierministeren har begynt å tale.

Koht sitter med fremoverbøid hode og holder en hånd bak øret. Akustikken i denne salen er elendig. Dessuten taler ikke Chamberlain svært høit. Han gir i det hele tatt ikke inntrykk av å være noen seierherre.

Eller skulde han allikevel være det?

Det han nu står og forteller om de engelske soldatene lyder nesten som om de skulde ha forlatt Norge etter å ha vunnet den ene seier etter den andre.

"...løst sin oppgave med strålende mot.. i vanskelige kamper lagt for dagen en jernhård utholdenhet og behendig fremrykning... mann mot mann fienden overlegen.

Stor begeistring. Mann mot mann fienden overlegen. Det turde vel være litt dristig å fortelle nordmennene *noe slikt.*

Efter å ha hyldet marinens og RAF.s innsats prøver så Chamberlain å redusere betydningen av hele affæren. Det har ikke dreid sig om stort mere enn en eneste divisjon. Uten å ville det skjenker han sine motstandere et nytt argument: Hvorfor bare en divisjon?

"Vi visste det vilde ~~være~~ vanskelig å innta Trondhjem, og like vanskelig å holde byen..."

"På den annen side måtte vi ta hensyn til virkningen på den norske regjeringen, de norske stridskrefter og det norske folk..."

"Den norske øverstkommanderende bad oss inntrængende om å angripe Trondhjem for enhver pris, da denne byen både som havn og som sete for regjeringen og kongen var av største betydning. Det blev gjort oss klart at nordmennene ikke følte sig i stand til å gjøre ytterligere motstand, og at hele landet vilde falle i tyskernes hender, hvis vi ikke gikk frem på den måten som nordmennene betraktet som den gunstigste, nemlig å angripe Trondhjem. Hadde vi vegret oss for å imøtekomme dette ønske (~~den Rus av følger~~), vilde man med rette kunne ha bebreidet oss at vårt eneste formål i Skandinavia var den svenske jernmalmen..."

Utmerket... Helt i hr. Kohts og den norske utenrikspolitikks ånd. Men like etterpå kommer noe som ikke er fullt så utmerket. Chamberlain retter den bebreidelse mot nordmennene at de ikke har optrådt aktivt nok når det gjelder å ødelegge broer og sperre veiene. Han kommer med en fin antydning om at de ved å undlate dette til en viss grad selv er skyld i ulykken.

"Kampen er enda ikke slutt, fortsetter Chamberlain, - enda oppholder kongen og regjeringen sig på norsk grunn, og de vil samle restene av de norske stridskrefter og sig for å kjempe videre mot inntrengeren. Og vi kommer til å stå på deres side...."

"Words, words, words", sa Hamlet. Pene ord, men ikke annet enn ord.

Chamberlain prater videre om at kampen vil fortsette, om ny hjelp, og det på samme tid som England er i ferd med å trekke tilbake de tropper det sendte i april. Hva vil en nordmann si til slikt? Hva vil Koht si?

Koht får ikke engang tid til å tenke på det.

Koht oppfanger plutselig et ord som interesserer ham. Et ord som angår ham mere enn noen annen ~~XXXXXX~~
~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ av de tilstedeværende.

"Den norske utenriksminister, sier Chamberlain med hevet stemme, oppfordret i en radiotale sitt folk til å ha tålmodighet. Det var et klokt råd. Han viste også forstelse for at England må være rede til å svare på et tysk angrep, likegyldig hvor det finner sted..."

Førsteministeren ser på den lille papirlappen han holder i hånden og leser op hele setninger fra Kohts radiotale.

Der klappes. Koht vet at det er et bifall som gjelder ham selv. Han ser at hodene snur sig i retning av hans plass. Medlemmer av Underhuset gir hverandre et puff med albuen. Koht vet omtrent hvad de hvisker til hverandre der oppe sitter han.

Protokollen konstaterte at premierministere tale hadde vart i 57 minutter.

Debatten etterpå varte i to dager. Avstemningen fant sted klokken 8 om kvelden. Den viste 281 stemmer for og 200 stemmer mot Chamberlain. En majoritet på 81

-150-

stemmer altså, men allikevel et knusende nederlag. Blandt nei-stemmene var der også folk fra Chamberlains eget parti. Fra medlemmene av Labour Party lød ropet: Trekk Dem tilbake, trekk Dem tilbake!

Førsteministeren forlot salen som en slagen mann. Han var blek i ansiktet og skuldrene hans hang slapt ned. Han demisjonerte straks etter.

Han falt fordi Trondhjem ikke falt.

Der står de nu i rad og rekke, mennene fra Trøndelagen, skogsarbeidere og kontorister, bondegutter og urmakere, fiskere og veiarbeidere. De sier ingen ting lenger nu, der er kommandert giv akt. Alle står rette som lys og stirrer på fanen.

Plutselig står oberst Wettre, regimentschefen ved siden av fanen. Alle soldatene kjenner ham. Han har vært sammen med dem de ukene krigen har vart, ofte helt fremme i forreste linje. Han har bestandig hatt et opmuntrende ord til hver og en, - en klok og forståelsesfull chef.

Oberst Wettre tar ordet og sier følgende til sine soldater:

"Det norske folk har ikke villet ofre på vårt forsvar det som var nødvendig for å sikre landets nøytralitet - til tross for at Norge vel er lettere å forsvare enn kanskje noe annet land. Vi ser idag resultatet av denne sørgelige innstilling.

Vårt fedreland er et hørtatt land.

De tyske tropper har vist at de i løpet av noen dager med små styrker og meget ufullstendige midler - meget mindre enn vi hadde kunnet råde over - har satt våre flyplasser og kystfestninger i slik stand at selv Englands mektige flåte er maktesløs."

Det er flere i de lange rekkene som nikker på hodet. Jo, jo, - det er riktig hvad obersten sier.

Obersten fortsetter:

"Vi kommer til å betale dyrt for hvad vi her har forsømt.

La oss håpe at vi en gang i fremtiden atter blir frie menn, og at vi da har lært at forsvarets forfall og landets forfall alle tider har gått hånd i hånd.

Idag står Trøndelag Dragonregiment nr. 3 for første - og kanskje siste - gang samlet omkring sin Standart.

For oss militære er det vel den tristeste begivenhet i vårt liv.

I en måned har vi vært i krig.

Kravene til disiplin og moral, humør og utholdenhet har vært meget store.

Det er det store lyspunkt idag at Regimente har vist å holde mål på disse felter.

Jeg vil takke dere alle for hvad dere har ydet. Jeg tror ikke noe regiment med så utilstrekkelig øvelse og små forsvarsmidler mot fiendens fly, kanoner og øvrige våben hadde kunnet klare påkjenningen bedre enn D.R.3 har gjort.

Jeg er ikke i tvil om at hadde vi fått ytterligere rimelig tid til utdannelse, tilstrekkelig våben og ammunisjon som var lovet oss av England, og en alliert som hadde støttet oss slik som vi hadde hatt grunn til å vente og ikke bare gjort situasjonen vanskeligere for oss - så skulde vi ha hevdet oss i kampen mot en hvilken som helst fiende."

Der går en sterk bevegelse gjennom rekkene, og oberst Wettre selv synes også å være sterkt beveget. Soldatene hans hører det på stemmen, skjønt talen hans lyder høit og kraftig utover plassen.

"Da våbnene blev nedlagt, var Regimentet fullberedt på å gå i kamp for atter å ta vårt Land i besiddelse.

Men våre ansvarlige chefer ^{fant at} ~~blev~~ etter at engelske og franske tropper UTEN VARSEL forlot landet, vilde en fortsettelse UTEN HJELP, med et par dagers ammunisjon, sviktende forsyninger og intet OPNÅELIG mål å kjempe for, være uforsvarlig.

- - - - -

Vi oplever vel nå et av de mørkeste avsnitt i Norges historie.

Men jeg vil takke alt befal som med utrettelig omsorg har tatt sig av sine avdelinger under slit og kamp i denne måned, og alle soldater som med sin gode holdning har gjort at vi kan gå hjem med løftet panne i beviss heten om at Trøndelag Dragonregiment nr. 3 har gått gjennom denne prøve med ære."

- - - - -

Samme formiddag som soldatene i 3. norske dragonregiment var samlet for definitivt å avslutte sin krig i Trøndelagen, er en annen krig begynt i et annet strøk av Europa, - nemlig ved den belgisk-hollandske grense. Hitil prøvde Vestmaktene å få i stand en krig gjennom den skandinaviske bakdøren. Men nu er veien klar til et åpent oppgjør.

Tromsø, 22. mai 1940

Mr. Curtis, korrespondent for en rekke amerikanske aviser, har opholdt sig en tid i Tromsø for å kunne følge begivenhetenes utvikling i Nord-Norge på nært hold. Tromsø er jo ~~på en måte~~ på flere måter Norges hovedstad for tiden: flere av statsrådene bor her, ~~flere~~ ^{flere} legasjoner har slått sig ned i eller i nærheten av byen, her bor den kommanderende admiral med sin stab o.s.v.

Idag har Mr. Curtis vært ~~avsted~~ ^{avsted} på en lengere tur og kommer først sent om kvelden tilbake til hotellet. Da han trer inn i spisesalen, blir han straks behagelig overrasket.

De siste dagene har restaurantens spisekart ikke hatt store utvalget å by på. Men idag er det skjedd en forandring. Det bugner av god mat på bordene. Det er hauger med smør, kjøtt så meget man ønsker. Sveitserost og gåselevere postei, whisky og fransk konjakk. Curtis får høre at der er kommet et engelsk proviantskip til byen. ~~Halve hotellet er mere eller mindre beruset.~~ Den engelske kapteinen, Curtis deler værelse med, har heller ikke latt leiligheten ~~gå~~ ^{gå} fra sig. Han er ~~blitt~~ ^{blitt} usedvanlig hjertelig og pratsom.

Curtis konsentrerer sin oppmerksomhet om et bord i nærheten, hvor det går særdeles livlig for sig. En av det belivede selskap er en eldre mann hvis påfallende opptreden ~~han~~ ^{han} ikke kan undgå å legge merke til. Han overøser ~~den unge~~ ^{den unge} damen ved siden av sig med ~~sinne~~ ^{hølig oppmerksomhet} kjørtegn.

Curtis bøier sig frem mot sin engelske venn og sier:

- Kjenner De den mannen der borte, - han med de buskete øienbrynene?

- Det er utenriksminister Koht.

- Kom ikke her med en vits.

- Det er som jeg sier, - det er Koht. Jeg har opholdt mig så lenge på dette gudsforlatte stedet at jeg kjenner ham. Sir Cecil Dormer har også fortalt mig litt av hvert om ham.

Mr. Curtis har fremdeles vanskelig for å tro

at det er Koht.

- Hvis det virkelig er Koht..., sier han. Men han sier ikke hvad han da vilde synes.

Englenderen gjetter imidlertid hvad Mr. Curtis mente å si. Derfor spør han:

- Har De aldri drukket Dem full på whisky?

- Men jeg er da ikke norsk utenriksminister.

- Nå ja,- det der er jo en privat sak.

- Det kan være, men en utenriksminister har visse plikter. Jeg er ikke nordmann, og prippen er jeg heller ikke. Men slikt gjør man ikke når man er minister i et land som kjemper for sin eksistens.

- Nei, nei, sier englenderen, som øiensynlig ikke har lyst til å begynne en moralsk diskusjon.

Plutselig griper Curtis ham i armen.

- Se hvordan ^{han} driver på å nikysse den unge damen. Det er virkelig for galt! Hadde det vært en ung front-offiser, skulde jeg gjerne ha sagt vær så god og lykke til. Men det der da,- fy fanden!

Englenderen setter whiskyglasset fra sig.

Det var det hans noe slørete øine nettop med velbehag hadde ~~drømt~~ ^{drømt} ved.

- Hvad var det De sa? Har han kysset henne?

- Se der bort, der ser De selv. Kjenner De damen der borte?

- Visst kjenner jeg henne. Det er hans sekretær, en frøken Diesen. Det sies at hun har reist rundt med ham siden 9.april.

- Er hun i slekt med admiral Diesen?

- Noen sier at hun er datter til admiraler

~~Andre påstår at admiralen ikke har noen datter. Mig er det~~ ^{forresten} ~~også~~ knusende likegyldig hvem den norske utenriksministeren driver på og klemmer. Kelner, en whisky til!

Curtis har tatt frem notisblokken sin. Dette er blitt en innholdsrik aften. Den ene "story" bedre enn de andre.

- Og den unge fyren der borte i den kulørte skjorten?

- Det er Nordahl Grieg, forteller hans venn.-

har kanskje hørt tale om komponisten Edvard Grieg. Komponisten og faren til han der borte var fettere, hvis jeg ikke husker feil. Se litt nærmere på den fyren, - det lønner sig. Dramatisk forfatter, globe-trotter, salongbolsjevik, - alt hva De måtte ønske. Fyren har kjempet i Spania. Har vært omkringt i verden om bord i seilskib. Kjenner Kaukasus og Det fjerne østen.

- Hva driver han på med her? Har han deltatt i krigen mot tyskerne?

- De ser selv hva han driver på med. Han pimper. Ikke sjelden skriver han dikt også. Forøvrig er klokken blitt halv to, og imorgen må jeg tidlig op. Jeg tror jeg går og legger mig.

Curtis fortsetter ivrig å notere. Han føler ikke trang til å gå til sengs enda.

- Hva akter De å gjøre med alt dette tøiset, spør englenderen. - Skal De ~~ta seg~~ ^{fatigrefen} det til Washington?

Mr. Curtis rører omkring i kaffen med skjeen (av gode grunner har han i kveld avholdt sig fra spirituosaa) og svarer til slutt med å stille et motspørsmål:

- Hva synes De egentlig om Tromsø?

- Jeg synes den er skrekkelig. Jeg skulde ønske jeg var vel avsted.

- Men jeg synes Tromsø er storartet. Jeg kommer til å skrive en roman om det jeg har opplevet her. Ingen reportasje, forstår De. Nei, en riktig spennende roman, situasjonen utfordrer en jo direkte til det... Midnattsolen, det høie nord, sne og is, disse merkelige menneskene, disse eventyrlige opplevelser, denne dristige atmosfære. ^{alt dette storslagne og} ~~Disse heroiske~~ ^{herover} ~~sie~~ og på samme tid disse dekadensfenomener...

Stolene borte ved nabobordet blir skjøvet bakover, selskapet der bryter op. Arm i arm forlater de lokalet.

- For enda en gang å komme tilbake til Koht, sier Curtis, er ikke han gift?

- Naturligvis er han det. Men det har han aldri tatt så nøie. Jeg kunde fortelle Dem flere småhistorier om ham fra Paris. ^{Var minister} ~~Minister~~ har fortalt mig dem. Men det kan vi snakke om en annen gang.

- Jeg tar Dem på ordet.

- Opvarter, roper englenderen, jeg vil gjerne be-
tale.... Koht, forstår De, tar det ikke så ~~no~~ nøie i Tromsø hel-
ler. Ingen av regjeringen tar det så nøie. Jeg har bodd på
Grand hotell her i tre uker, og det er ikke nødvendig å være
reporter for å konstatere det.... Kelner, regningen, takk!

BUDSKAP FRA LONDON

Nordmo (overkommandoens kvarter) 2.juni 1941

En ordonnans melder: - Oberst Pollock!

General Ruge forlater bordet hvor han står sammen med sine stabsoffiserer og går gjesten i møte. Ruge har ikke bedt Pollock om å komme. Når derfor Pollock kommer av egen drift, må det bety at han har en nyhet fra London. Og hvad slags gunstige nyheter er det som kan komme fra London i øieblikket?

Oberst Pollock er en mann i begynnelsen av 60-årene, en av de mest markante typer blandt de engelske offiserene som fremdeles opholder sig i Norge. Han er en utmerket skytter og lidenskapelig jeger, og derfor tok han haglen sin med ^{sig} over Nordsjøen. Han har også gjort sig kjent i egenskap av bilist. Han var en av de første som bilte fra London til Kapstaden.

Oberst Pollock har opholdt sig i Norge i 14 dager. Han blev sendt hit som forbindelsesmann mellem London og den norske overkommandoen.

- Hvilke gode nyheter bringer De, hr. Pollock?

Den sammenknepte munnen til englenderen åpner sig. Han sier:

- Jeg kommer med en beskjed til Dem, og den er av den art at det vil være ønskelig at jeg i første omgang meddeler den til Dem alene.

Ruges medarbeidere forstår dette vinket og går uten videre ut av den lille stuen som fra mai måned har vært overkommandoens ^{opholdsstue} ~~sete~~.

Pollock søker å stramme sig op før han begynner å tale.

- Hr. general, jeg har fått i oppdrag å meddele Dem at Det Øverste Krigsråd har truffet beslutning om å trekke de allierte tropper ut av Nord-Norge.

Ruge står og ser ut av vinduet og nikker flere ganger på hodet. Det er som om han vil si: - Der kom det er delig!

Plutselig spør han med uventet heftighet:

- Og Narvik? Skal vi opgi Narvik?

Oberst Pollock later som han slett ikke har hørt noe. Han sier videre:

- Jeg er blitt uttrykkelig pålagt å meddele at Rådets beslutning er endelig og ugjenkallelig.

- Men Narvik? spør Ruge enda en gang, det er neten som et skrik.

For å komme litt til ro tar han noen skritt frem og tilbake i stuen. I grunnen har nyheten ikke overrasket ham. Daglig har han jo fått sig forelagt nyhetene fra de utenlandske sendere. Og hvilke nyheter! Tyskerne har rennet Holland over ende, det samme er tilfellet med Belgien, og et samme vil antagelig skje med alt det andre som stiller sig i veien for dem. Det kan ikke nektes at de Alliertes sak står dårlig. Det er forståelig at folkene der borte i London og Paris taper hodet. Men at dette skal komme akkurat nu, nu, da Narviks gjenerobring bare er et spørsmål om dager.

- Hør her, sier general Ruge, og det er noe rent besvergende i stemmen hans, vi kan ikke opgi Narvik. Vi er så godt som sikre på å ta den igjen. Trekk troppene deres tilbake om tre eller fire uker, gjerne for mig, men først må vi innta Narvik. Når vi er i besittelse av banen og har trent denne Dietl over den svenske grense, da har vi et grunnlag. Forstår De ikke det? Da greier vi å kjempe alene, vi kan også slåss i Finnmark. Meld fra til London det jeg nu sier: Vi trenger Narvik, fordi vi ønsker å kjempe videre. Og når vi kjemper, så er det også en kamp for våre forbundsfeller...

- - - - -

Det var en tid da England søkte å gjøre det klart for de skandinaviske folk at det vilde være bra ^{om} de kjempet. Nu er forholdet snudd helt om.

Sandelig, det er forbløffende hvordan en situasjon kan forandre sig totalt i løpet av få uker.

Herrene i Nygaardsvolds regjering kan vel heller ikke undgå å tenke sitt i forbindelse med denne forandringen?

De er blitt orienterte nu. Med løfte om stre

geste diskresjon har de fått beskjed om at de Allierte vil trekke sig ut. Hva skal De nu gjøre?

- Jeg frykter for at dette er slutten, sier en av dem, men holder ~~huset~~ ^{fast} inne fordi en av husets tjenestepiker dukker op.

Alle samtaler forstummer. Det vilde være skjebnesvangert om noe sivet ut. Herrene kjenner godt til hvor hurtige ben slike rykter har. De går fra kompani til kompani, fra regiment til regiment. Og denne nyheten vil uten tvil være den frykteligste skuffelse som nordmennene har opplevet under hele krigen.

Nu kommer forsvarsminister Ljungberg inn i værelset.

Efter at han med stor omhu har lukket døren bak sig, sier han:

- Mine herrer, jeg har nettop hatt en telefonsamtale med kongen. Jeg har fått i oppdrag å innby alle til en møte...

Det blev ikke sagt noe om hvad der skulde behandles på dette møtet. Det var også overflødig. Alle visste det.

Det er i begynnelsen av juni, men her oppe ser det ikke særlig hyggelig ut. Det er midt i sneløsningen. Det ligger enda en fot med sne på veiene. Det er forresten ikke ordentlig sne, bare slaps.

Nedover de bratte fjellskråningene går det rett som det er ras over de smale veiene. På de verste strekningene har veiarbeiderne lagt ut ^{planker:} bord. Her blir bilkjøring til noe av akrobatikk. Man må passe sig godt så hjulene ikke glir utenfor bordene.

Uvilkårlig holder Hambro sig fast i lærpolstret, for bak en sving får han plutselig øie på en bil som kommer mot dem. Den fremmede bilen kommer langsomt nærmere.

- Var det ikke så, spør Hambros chauffør, at De skulde til Øverbygd for å treffe kongen?

- Naturligvis.

- Men kongen sitter der borte i den andre bilen, og han ved rattet forekommer mig å være kronprinsen.

- Det er utelukket, sier Hambro, jeg er blitt innvitert til kongen til lunch.

For alle tilfelles skyld åpner han imidlertid bildøren, og da opdager han at chaufføren hadde rett. Hambro tar hatten av sig og går bort til bilen og gjør et dypt bukk.

- Det blir ikke noe av lunchen, sier kongen, vi treffes i Tromsø. Visste De ikke at regjeringen ^{ble} ~~blev~~ sammenkalt til møte?

Det kjente Hambro ikke til. Man hadde i farten glemt å innby ham til regjeringens møte og glemt å sende avbud når det gjaldt lunchen.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014 Samtlige medlemmer av regjeringen er nu til stede. General Ruge er også kommet. Han har en mappe under armen.

Kongen og kronprinsen, begge i generalsuniform, tar plass ved det store bordet som i virkeligheten er satt sammen av en rekke mindre. Møtet er åpnet.

Kong Haakon gir med noen få og tørre ord en oversikt over situasjonen. Allikevel er det ikke vanskelig å høre at kongen er sterkt beveget.

Derefter får Hambro ordet. Han har snakket lenge og inngående med kongen om saken mens de var underveis til Tromsø. Hambro uttaler:

- Der foreligger tre muligheter. For det første kan vi føre kampen videre. For det annet kan vi kapitulere. For det tredje kan vi forlate landet og fortsette kampen utenfra....

Allerede nu er det klart hvad regjeringen vil gjøre. De avgjørende samtaler har funnet sted før møtet begynte. Hambro har vært i sving. Det samme har Ruge. De vankelemodige er blitt snakket sønder og sammen. Ved voteringen vil alle svare ja. Selv den trette og utmattede Nygaardsvold vil svare ja. Har man tatt fanden på ryggen, så får man bære ham helt frem.

Men demokratiets spilleregler forlanger at fiksjonen om den frie tale og den ~~ikke~~^{selvstendige} beslutning opretholdes.

Hambro taler. Han leker med ordene og med paragrafene. Han er også inne på spørsmålet om en kapitulasjon er forenelig med Norges forfatning. Han synes å glemme at der har funnet begivenheter sted som har gjort alle slike spekulasjoner latterlige og overflødige. Snakker man om papir i en nasjons skjebnetime? Griper en som holder på å drukne etter lovsamlingen for å se om det er tillatt å drukne?

General Ruge blir opfordret til å uttale sig om den militære situasjon. Han har en biltur på fire timer bak sig, fra hovedkvarteret Nordmo til Tromsø. Han har hatt rikelig tid til å tenke over spørsmålet.

Generalen folder ut et kart og legger det på bordet. Så begynner han:

- Vi har rømmet Bodø og opgitt forsvaret av Helgeland. De norske avdelinger som stod der har vi trukket tilbake til Tromsø...

Ruge gjør her en pause og setter fingeren på et punkt på kartet. Han fortsetter:

- Det dreier sig om dette stedet, om Narvik. Jeg skal gjerne innrømme at jeg en god stund har gått omkring med ~~den tanke~~ ^{mis tanker om} at våre ~~forbunds-felle~~ ^{forbunds-felle} til syvende og sist vilde la oss i stikken. Derfor har jeg gjort alt som står i min makt for å sette i verk det siste storangrepet på de tyske stillinger. Våre saker står ikke dårlig der, men alt ~~vår~~ ^{for} jo så ~~forferdelig~~ ^{lang} ~~langt~~. Tyskerne biter sig fast med en utholdenhet som vi ikke kan annet enn beundre. Allikevel kan man regne ut på fingrene at kampen om noen dager må ta slutt, dersom bare... ja, dersom... Det er d e t som er saken. Det avhenger altfor meget av ~~vår~~ ^{våre} forbundsfeller. La oss anta at vi får satt Dietl definitivt ut av spillet, - hvad så? Jo, da har vi visse utsikter for den fortsatte kamp. Men også i dette tilfelle trenger vi understøttelse. En fortsettelse av kampen har som forutsetning at de Allierte i det minste hjelper oss med fly og antiluftskyts. Disse ting må de la bli igjen her. Vi må også få geværer og ammunisjon. Våre egne forråd er det ikke stort igjen av. Men hvad vil ~~de~~ ^{vi} skje hvis de Allierte ikke hjelper oss?

Ruge ser sig om i kretsen, - det er som om han venter på et svar på spørsmålet. Men han ser bare nedtrykte, motløse ansikter. Utenriksministeren trommer med fingrene på bordet. Hambro kaster et elegisk blick ut gjennom vinduet. Kongen betrakter hendene sine som han har foldet sammen foran sig.

- Det er bittert å si det, fortsetter Ruge, men med de erfaringer vi hittil har høstet med hensyn til våre forbundsfeller er det best ikke å regne med videre hjelp fra den kanten. Det vil imidlertid bety at vi står helt alene i kampen, helt henvist til oss selv. Og det vil igjen bety bombarderte byer, ~~hug i brass~~ ^{helt utslått hus}, kompanier uten ammunisjon, tilbaketog til Finnmark. Under slike omstendigheter foreslår jeg at vi opgir en kamp som i enhver henseende ~~er~~ ^{er} hensiktsløs.

KRONPRINSEN TAR ORDET

Statsrådet beslutter: kongen og regjeringen forlater landet for å fortsette kampen fra England.

Men der må bringes klarhet i mange spørsmål først. Hva skal det gjøres med hæren? Og med marinen? Luftvåbenet?

Ruge foreslår at troppene skal gjøre et forsøk på å komme sig vekk i mest mulig sluttete formasjoner og siden se å komme sig over til England på en eller annen måte. Hans forslag støter på motstand. Skulde dette forsøk gjøres, måtte troppene ta veien over Finland, og dette vilde kunne medføre politiske forviklinger. Der diskuteres frem og tilbake om dette. Til slutt blir man enig om å demobilisere. Soldatene skal få beskjed om å vende hjem i sivile klær. De av dem som måtte ønske å kjempe videre skal prøve å slå sig frem til Finland og derfra - via Island - ~~de videre~~ ^{fortsatt} til England eller Canada. Marinen skal dra samlet til England og ta med sig så mange soldater som mulig. De fly som makter det får ta veien til Shetlandsøene, - de andre blir å ødelegge.

Men hvem skal bli igjen for å forhandle med tyskerne?

Ruge, som er soldat, reiser sig og sier:

- Mine herrer, spørsmålet om hvem som skal bli igjen her og forhandle om kapitulasjonen, skal jeg få lov å besvare. De kan trygt stole på hva jeg sier, - det skulde vært mig en stor tilfredsstillelse å bli med til England for å føre kampen videre derfra. Men jeg tror ikke det går an. For hvem er jeg? En ~~basisset~~ ^{slagen} general. En gang før har jeg måttet forlate mine soldater, - det var den gang i Aandalsnes. Noe sånt gjør man ikke to ganger. Så spørsmålet om hvem som skal bli igjen her, er i virkeligheten besvart. Jeg ber om å få bli igjen.

Disse Ruges ord blir ikke uten virkning, men heller ikke uten motsigelse. Alle forstår Ruges følelser. Men følelser, er det en som bemerker, er ikke avgjørende i slike situasjoner. Der danner sig to partier, og diskusjonen blir varm.

Den forstummer imidlertid da en av de tilstedeværende, som hittil ikke har sagt noe, tar ordet. Det er kronprins Olav.

- Mine herrer, sier kronprinsen, så nobelt enn general Ruges forslag er, så vil ikke jeg anbefale det, ikke gå med på det. Jeg har et annet forslag. La mig bli igjen her.

Den lille forsamlingen blir overrasket.

Bare kongen er det ikke. Han har hele tiden visst at forslaget vilde komme, og han har fryktet det. Det er nettopp dette forslaget han de hundre ganger har diskutert med sin sønn de siste dagene. Kongen lar blikket gli engstelig fra den ene til den andre.

Olav fortsetter:

- Jeg har bestandig følt mig sterkt knyttet til hæren, men aldri i den grad som idag. Jeg blir her. Jeg skal gjerne begi mig i tysk fangenskap om det behøves. Jeg betrakter det naturligvis ikke som noen fornøielse å være krigsfange, men på den annen side lover jeg mig visse fordeler av det, for vår saks skyld. Mine herrer, jeg har ikke til hensikt å blande mig op i de politiske avgjørelser som tas, men jeg tror at også dere, mine herrer, er av den opfatning at de har en pinlig bismak. Nasjonen blir igjen her, regjeringen drar avsted. Det er og blir en flukt. Når et medlem av kongehuset tar den beslutning å bli hos sitt folk i en kritisk stund, bli hos hæren, da er det min tro at dette ikke kan bli uten en viss virkning, og tyskerne...

- ... vilde fryde sig, er det en som innskyter.

- Om tyskerne fryder sig eller ikke, fortsetter kronprinsen ikke uten skarphet i stemmen, så er det uten betydning. Jeg skulde heller tro at tyskerne vilde føle sig forpliktet overfor en slik handlemåte. Jeg må tenke på noe som vi hørte i radioen forleden dag.... kongen av Belgien kapitulerte og begav sig i spissen for hæren i tysk fangenskap. Jeg må opriktig ~~innse~~^{innse} at det er langt behageligere å tenke på den belgiske konge enn på de mange kronete hoder som nu oppholder sig i London. Jeg foretrekker å bli igjen, og det skulde glede mig om regjeringen vilde godkjenne min beslutning.

-165-

Det gjorde regjeringen ikke. Den imøtekom heller ikke Ruges ønske. Spørsmålet blev utsatt til senere avgjørelse. Det blev besluttet at alle skulde tenke nøie over saken først.

tvunget til å bli med til England. De frykter for at folket, og dermed hæren, vilde komme til å bli sterkt skuffet. Det vil være best om Ruge blir hvor han er.

Ruge sender en deputasjon til Tromsø, og så må regjeringen tre sammen enda en gang. Det blir da besluttet å ~~la stivhoden~~ ^{skubbe} Ruge få sin vilje.

Like så trist som det er ute, like så trist er det inne i det rommet hvor regjeringen er forsamlet. Alle ser nedslått ut. De vet alle sammen hvad denne dagen betyr for hver og en av dem. Det er ikke alle som har fått bragt familien over grensen. Avskjeden med landet er også en avskjed med kone og barn. Det er flere av medlemmene som heller vilde bli igjen enn å reise bort. Men slike tanker blir bare tenkt, ikke uttalt. Ingen av dem ~~ønsker~~ ^{vet} å bli kalt en forræder eller en kujon. Nei, - det er ikke bestandig hyggelig å være minister...

- Tviler De på at England vil vinne krigen?

- Det gjør jeg ja. Det som er hendt her i Norge, regner jeg ikke for avgjørende. Men der er jo skjedd visse ting i vest også. Er De ikke opmerksom på det? Holland og Belgien er små nasjoner, akkurat som vi. Dem regner jeg heller ikke med. Men tyskerne har rent englenderne over ende. Det samme har de gjort med franskmennene. Om noen uker er det vel ute med Frankrike, og da vil også Englands time være slagen.

- England er sterk.

- Desto lenger vil det vare. Jeg er en god nordmann, men ingen englender. Jeg ønsker ikke å knytte min private skjebne til en så tvilsom sak...

Den slags samtaler føres der mange av idag. Og det er ikke bare høiere enbedsmenn som snakker slik. Det er også folk fra kringkastingen, og fra Norsk Telegrambyrå og mange andre. Alle sammen står de overfor det samme og ^{avjente} ~~store~~ spørsmål: skal jeg bli i Norge eller ^{sklejs} reise til England?

De eneste som forlater Tromsø med lett hjerte, ja med fornøielse, er medlemmene av diplomatiet. Riktignok er det ikke mange igjen av dem... Det er Monsieur Dampierre (fruen hadde han sendt til England i begynnelsen av mai), Sir Cecil Dormer og de to polakker, hr. og fru Neumann. De andre er blitt borte litt etter hvert.

Opholdet i Tromsø har ikke vært noen fornøielse. Når de senere ^{tenke} ~~konkte~~ tilbake på denne tiden, vil de huske sneslapset i gatene, biler som ikke var i orden, primitive boligforhold, uopvarmede rom og en god del andre ubehageligheter.

Nede på kaien står der hele berg med kofferter og kasser. Der kommer flere og flere biler til byen. Soldatene fra de engelske antiluftskyttsstillinger forlater postene sine. Fra tid til annen hører man eksplosjoner langt borte. Det fortelles at det er materiell som englenderne sprenger i luften eller gjør ubrukbart før avreisen.

Om eftermiddagen går et av de engelske vakt-skib inn til bryggen og fortøier der. Ved 5-tiden samler passasjerene sig foran skibet, - ministre, diplomater, attaché-

er, embedsmenn og offiserer. Engelske marimesoldater holder plassen avsperrret.

Halve byen er på benene. Innbyggerne i Tromsø står og ser på den store avskjeden. De kjenner alle disse menneskene, hver ~~en~~ ^{min utvalgt} og hver oberst. De har hatt dem som leieboere i husene sine, har også sett dem på gaten hver dag.

Det blir uro blandt mengden. General Ruge dukker plutselig op og går gjennom rekkene. Han trykker alle på kaien ~~der~~ i hånden. Dermed skjønner folk at Ruge hører til dem som ikke blir med til England.

Merkelig nok hører heller ikke utenriksminister Koht til dem som skal reise. Akter han å bli i landet? Skal han forhandle med tyskerne? Eller ~~muligens~~ ^{muligens} dra til Sverige? (De innvierte vet at han skal bli en dag til i Tromsø for å avgi en proklamasjon).

Hvor er imidlertid kongen? Tromsøfolkene har ikke sett noe til ham. Det ~~er~~ ^{fortelle} at han nu og da har ~~dukket~~ ^{visst å se} opp i bispegården. Men som regel opholdt han seg alene i sitt hemmelige kvarter. Men det er ingen som nøyaktig vet hvor det lå henne.

Men desto flere historier vet ~~en~~ ^{man} å fortelle om kongen. Det blir sagt at kongen har anlegt et svart, svart ~~hætt~~ skjegg for å gjøre sig ukjennelig. Han vilde føre de tyske sporhunder bak lyset. Er det ingen på bryggen som har sett en mann med svart helskjegg?

Nu nærmer tiden sig. De første passasjerene er alt gått om bord. Kvinner begynner å gråte. Da gråter mennene også. Alle skjønner at dette er et skjebnesvangert øieblikk.

Men det er forskjellig på gråt også. Noen gråter fordi de må forlate fedrelandet. Fru Neumann gråter fordi hun må forlate to pekingsere.

Vaktskipet legger fra bryggen. Skruen begynner å arbeide, hvirvler skum op. Hatter blir svunget, lommetørkler ført op til øinene. Vaktskipet snur og setter kursen ut mot "Devonshire" som ligger langt ute i sundet. Krysserernes mere enn den sees. Der faller et ~~tynt~~ ^{lett}, fint regn.

Menneskene går hver til sitt. Mange går op i byen, ~~andre~~ ^{men noen} ^{forhelt} blir stående på bryggen. Den 7. juni er en dag

som det kan sies mere om. Noen hver kan huske at der skjedde store ting på denne dagen. For 35 år siden blev unionen med Sverige opløst på denne dagen. Denne opplysning sprer sig fort blandt mengden. Og det er en kjent sak at slike små tilfeldigheter plutselig kan få en stor, en nesten mystisk betydning.

Det er ingen som helt sikkert vet om kongen er gått om bord eller ei. Noen påstår at de har sett en mann med stort, svart helskjegg, og at det var kongen. Andre hevder like sikkert at noen slik mann med svart helskjegg ikke er blitt iaktatt. Så er det endelig andre som sier at kongen gikk om bord i "Devonshire" om formiddagen allerede.

KUTTEREN SOM INGEN LA MERKE TIL

Ingen av de stridende parter har rett. Hvis folk bare ~~vilde følge~~ ^{hadde felt} etter Ruge, som nu forlater byen i bil, vilde de få bragt på det rene at kongen ~~kommer~~ ^{forlater} er i landet og at han treffer forberedelser til å forlate byen.

Han ønsket ikke å vekke opsikt. Han vilde ikke ha noen scener. ~~Muligens fryktet han for ikke å være en sceneveksler.~~

To timer etter at vaktskipet la fra bryggen i Tromsø, kjører kongen inn på sildoljefabrikkens tomt. Han er ledsaget av kronprins Olav, de to adjutantene og noen offiserer. General Ruge er også med.

Det lille selskapet går ombord i en fiskekutter som ligger fortøiet ved fabrikkens private brygge. Derfra setter de over til "Devonshire".

De kongeliges avskjed er ikke gladere enn de andres. Også her flyter der tårer.

Kutteren, ubemerket av alle, nærmer sig den engelske krysseren.

- Kommer vi til å se hverandre igjen? spør kongen.

- Det gjør vi sikkert, svarer general Ruge.- Det fins ikke et menneske i dette land som ikke gleder sig til den dag! Deres Majestet igjen kjører opover Carl Johansgaten.

- Mener De virkelig det? sier kongen vemodig, jeg vet ikke riktig....